

T.C.
NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

**ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL BİLGİLER
DERSİ KAPSAMINDA UZAKTAN EĞİTİM SÜRECİNE
YÖNELİK GÖRÜŞLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Ali ÖZKAL

Danışman:
Prof. Dr. Ali MEYDAN

Nevşehir
Ağustos 2022

Ali ÖZKAL

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL BİLGİLER DERSİ
KAPSAMINDA UZAKTAN EĞİTİM SÜRECİNE YÖNELİK
GÖRÜŞLERİ

Yüksek Lisans Tezi

Nevşehir 2022

T.C.

NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

**ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL BİLGİLER DERSİ
KAPSAMINDA UZAKTAN EĞİTİM SÜRECİNE YÖNELİK
GÖRÜŞLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Ali ÖZKAL

Danışman:

Prof. Dr. Ali MEYDAN

Nevşehir

Ağustos 2022

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Ali ÖZKAL

TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK

“Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersi Kapsamında Uzaktan Eğitim Sürecine Yönelik Görüşleri” adlı Yüksek Lisans tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzu’na uygun olarak hazırlanmıştır.

Ali ÖZKAL

Prof. Dr. Ali MEYDAN

Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalı Başkanı

Prof. Dr. Ali MEYDAN

KABUL VE ONAY SAYFASI

Prof. Dr. Ali MEYDAN danışmanlığında Ali ÖZKAL tarafından hazırlanan “Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersi Kapsamında Uzaktan Eğitim Sürecine Yönelik Görüşleri” adlı bu çalışma, jürimiz tarafından Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

01./08/2022

JÜRİ

Danışman: Prof. Dr. Ali MEYDAN

Üye: Doç. Dr. Tuğba Cevriye ÖZKARAL

Üye: Dr. Öğretim Üyesi Ahmet DURMAZ

İMZA

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun ..... /..... / ..... tarih ve ..... sayılı Kararı ile onaylanmıştır.

..... /..... / .....

.....

Enstitü Müdürü

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL BİLGİLER DERSİ KAPSAMINDA UZAKTAN EĞİTİM SÜRECİNE YÖNELİK GÖRÜŞLERİ

Ali ÖZKAL

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı, Ağustos 2022

Danışman: Prof. Dr. Ali MEYDAN

ÖZET

Bu araştırmanın amacı ortaokul öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersi kapsamında uzaktan eğitim sürecine yönelik görüşlerini incelemektir. Uzaktan eğitimin tarihi 1700’lü yıllara kadar geri götürülse de gerek dünyanın önemli merkezlerinde gerekse de ülkemizde pandemi dönemiyle birlikte gelişmesi hız kazanmış bir alandır. Bu bağlamda ülkemizde de Covid-19 pandemisi döneminde eğitim bir süre uzaktan bir şekilde devam etmiştir. Bu çalışmada ise uzaktan eğitim uygulamalarının Sosyal Bilgiler dersine bakan yönü öğrenci görüşleri üzerinden irdelenmiştir. Nitel araştırma yöntemine göre yapılan çalışmada görüşme tekniği uygulanmıştır. Önceden hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu katılımcılara uygulanmadan önce uzman denetiminden geçirilerek sorular revize edilmiştir. Toplanan veriler tematik analiz yöntemine göre analiz edilmiş ve kod-kategori ve temalar oluşturulmuştur. Araştırma verileri incelendiğinde toplamda beş boyut ortaya çıkmıştır. Bu boyutlar sırasıyla öğrencilerin uzaktan eğitimin teknik yapısına dair görüşleri, öğrencilerin uzaktan eğitimin Sosyal Bilgiler dersine dair görüşleri, öğrencilerin uzaktan eğitimin motivasyonuna dair görüşleri, öğrencilerin uzaktan eğitimin olumlu yönüne dair görüşleri ve öğrencilerin uzaktan eğitimin olumsuz yönüne dair görüşleridir. Birinci boyutta bağlantı, video-slayt ve yarışma kodları belirlenmiş ve bu kodlar avantaj-dezavantaj kategorisinde ve teknik temasında birleştirilmiştir. İkinci boyutta ise odaklanma ve sınıf kodları tespit edilmiş bu kodlar yüz yüze kategorisinde ve geleneksel temasında birleştirilmiştir. Üçüncü boyutta ise öğretmen, sevmeye ve başarı kodları tespit edilmiştir. Bu kodlara uygun olarak da öğrenci-öğretmen kategorisi ve motivasyon teması belirlenmiştir. Araştırmanın öne çıkan dördüncü boyutunda ise teknik ve zaman kodu olumlu kategorisinde birleştirilmiştir. Bu kategorinin temasını ise esneklik oluşturmuştur. Son boyutta ise etkileşim ve teknik kodu belirlenmiş olup bu kodlara olumsuz adlı kategori ve teknoloji teması belirlenmiştir. Araştırmadan elde edilen sonuçlar genel olarak irdelendiğinde öğrencilerin uzaktan eğitimi çok benimsemediği ve yüz yüze eğitimi daha çok öne çıkardıkları gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Uzaktan Eğitim, Sosyal Bilgiler, Öğrenci, Ortaokul.

**OPINIONS OF SECONDARY SCHOOL STUDENTS ON DISTANCE
LEARNING PROCESS WITHIN THE EXTENT OF SOCIAL STUDIES**

COURSE

Ali ÖZKAL

Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, Institute of Social Sciences

Department of Social Sciences Education, August, 2022

Supervisor: Prof. Dr. Ali MEYDAN

ABSTRACT

The aim of this research is to examine the views of secondary school students about the social studies course in the distance education process. Although the history of distance education goes back to the 1700s, it is an area that has accelerated its development both in important centers of the world and in our country with the pandemic period. In this context, education continued for a while in our country during the pandemic period. In this study, the aspect of distance education applications that looks at the social studies course was examined through student views. The interview technique was used in the study, which was carried out according to the qualitative research method. Before applying the pre-prepared semi-structured interview form to the participants, the questions were revised after expert control. The collected data were analyzed according to thematic analysis method and code-category and themes were created. When the research data were examined, five dimensions emerged in total. These dimensions are, respectively, their views on the technical structure of distance education, their views on the social studies course of distance education, the students' views on the motivation of distance education, the students' views on the positive aspects of distance education, and the students' views on the negative aspects of distance education. In the first dimension, link, video-slide and competition codes were determined and these codes were combined in the advantage-disadvantage category and technical theme. In the second dimension, focus and class codes were determined and these codes were combined in the face-to-face category and traditional theme. In the third dimension, the teacher, liking and success codes were determined. In accordance with these codes, the student-teacher category and motivation theme were determined. In the fourth dimension of the research, technique and time code were combined in the positive category. The theme of this category was flexibility. In the last dimension, the interaction and technical code was determined, and the negative category and technology theme were determined for these codes. When the results obtained from the research were examined in general, it was observed that the students did not adopt distance education much and they emphasized face-to-face education more.

Keywords: Distance Education, Social Studies, Student, Middle School.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No.
BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	ii
TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK	iii
KABUL VE ONAY SAYFASI	iv
ÖZET.....	vii
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR	xii
TABLolar LİSTESİ.....	xiii

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Problem	1
1.2. Problem Cümlesi.....	3
1.3. Alt Problemler.....	3
1.4. Araştırmanın Önemi.....	3
1.5. Varsayımlar	4
1.6. Sınırlılıklar	4
1.7. Tanımlar	4

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Sosyal Bilgiler Eğitiminin İçeriği	5
2.1.1. Sosyal Bilgiler Eğitiminin Tarihsel Süreci.....	7
2.1.2. Sosyal Bilgiler Eğitiminin Amacı ve Önemi.....	9
2.1.3. Sosyal Bilgiler Eğitiminin Felsefesi.....	11
2.2. Uzaktan Eğitim.....	12
2.2.1. Sosyal Bilgiler Ve Uzaktan Eğitim	14
2.2.2. Uzaktan Eğitimin Tarihsel Süreci	16
2.2.2.1. Dünyada Uzaktan Eğitim	17

2.2.2.2. Türkiye’de Uzaktan Eğitim	19
2.2.3. Uzaktan Eğitimin Sınırlılıkları	21
2.2.4. Uzaktan Eğitimin Avantajları.....	23
2.2.5. Korona Sürecinin Eğitime Etkileri ve Uzaktan Eğitim	23
2.3. İlgili Araştırmalar	26

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli	30
3.2. Çalışma Grubu	30
3.3. Veri Toplama Aracı.....	31
3.4. Araştırmacının Rolü	32
3.5. Verilerin Toplanması	32
3.6. Verilerin Yorumlanması.....	33
3.7. Geçerlilik ve Güvenirlik.....	33

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	34
4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	38
4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	41
4.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	45
4.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	48

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç ve Tartışma	51
5.2. Öneriler.....	54
KAYNAKÇA	56
EKLER.....	63
ÖZ GEÇMİŞ	

KISALTMALAR

EBA:	Elektronik Bilişim Ağı
MEB:	Millî Eğitim Bakanlığı
YAYKUR:	Yaygın Yükseköğretim Kurumu
YÖK:	Yükseköğretim Kurulu

TABLolar LİSTESİ

Tablo 3.1. Katılımcıların Demografik Özelliklere Göre Dağılımı.....	31
Tablo 4.1. Öğrencilerin Uzaktan Eğitimin Teknik Yapısına Dair Görüşleri	34
Tablo 4.2. Öğrencilerin Uzaktan Eğitimin Sosyal Bilgiler Dersine Dair Görüşleri ..	38
Tablo 4.3. Öğrencilerin Uzaktan Eğitimin Motivasyonuna Dair Görüşleri.....	41
Tablo 4.4. Öğrencilerin Uzaktan Eğitimin Olumlu Yönüne Dair Görüşleri.....	46
Tablo 4.5. Öğrencilerin Uzaktan Eğitimin Olumsuz Yönüne Dair Görüşleri	48

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Çalışmanın bu bölümünde öncelikle problem durumu belirtilmekte daha sonra araştırmanın amacı, alt problemler, araştırmanın önemi, varsayımlar, sınırlılıklar ve araştırmaya konu temel kavramların tanımlarına yer verilmektedir.

1.1. Problem

21. yüzyılda en hızlı gelişen alanların başında teknoloji gelmektedir. Özellikle bilişim ve internet teknolojileri bir yandan gelişimini sürdürürken diğer yandan da sosyal hayatın tüm alanını etkilemektedir. Eğitim de bu alanların başında gelmektedir. Eğitim, tüm dünyada doğal afetler yaşansa dahi devam etmesine özen gösterilen bir müessesedir. Teknolojinin eğitime getirmiş olduğu birçok yenilik bulunmaktadır. Örneğin bilgisayarların eğitimde kullanılmasıyla öğretmenlerin sunum ve örneklendirme becerilerinin arttığı gözlemlenmektedir. Ancak teknolojinin eğitime sistemselsel olarak kattığı en büyük yeniliği ise uzaktan eğitim teknolojileri oluşturmaktadır.

Uzaktan eğitimin çok eski bir tarihi olsa da yaygın olarak kullanılması ve çağdaş literatürdeki karşılığı internet ve bilgisayar teknolojilerinin kullanıldığı eğitimle birlikte olmuştur. Nitekim günümüzde uzaktan eğitim denildiğinde internet teknolojileri üzerinden yapılan eğitimler akla gelmektedir. Özellikle pandemi döneminde tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de bir anda yaygınlaşan uzaktan eğitim sistemi pandemi öncesinde de yer yer kullanılmıştır. Bu bağlamda üniversitelerin sertifika programları ya da açık öğretim fakültelerinin dersleri örnek verilebilir. Pandemiyle birlikteyse eğitimin neredeyse her kademesinde uzaktan

eğitime geçilmiştir (Kırık, 2014: 81). Bu eğitim kademelerinden birini de bu araştırmanın örneklemini teşkil eden ortaokul seviyesi oluşturmaktadır.

Uzaktan eğitim sisteminin zaman, mekn ve ekonomi tasarrufu sağlaması gibi avantajları olmakla birlikte etkililiğinin sorgulandığı dezavantajlı durumlar da bulunmaktadır. Uzaktan eğitimin etkili olabilmesi için teknik donanımın sağlanması gerekmektedir. Bu donanımın başında internet, bilgisayar, tablet ve cep telefonu gibi araçlar gelmektedir. Bu araçların sağlandığı her yerden zaman ve mekn fark etmeksizin uzaktan eğitim yapılabilmektedir. Ancak pandemi döneminde uzaktan eğitime geçmek tercihten öte bir zorunluluk olmuştur. Geleneksel eğitimde olduğu gibi uzaktan eğitimde de derslerin içeriği farklı olduğundan uzaktan eğitimin etkileri her ders için aynı olmamaktadır. Örneğin teorik yoğunluğun fazla olduğu derslerle pratik uygulamaların olduğu dersler için uzaktan eğitim aynı karşılığı vermemektedir. Nitekim pandemi döneminde yüz yüze eğitime geçilen ilk dersleri pratik dersler oluşturmuştur. Özellikle niversite seviyesindeki mimarlık ve mühendislik bölümleri bu derslerin örnekleri olarak öne çıkmaktadır (Akgül, 2021: 41).

Ortaokul seviyesinde de hem pratik hem de teorik ders konularının aktarımı ve öğrencideki karşılığının araştırılması önem arz etmektedir. Ülkemizde 2019-2020 eğitim ğretim döneminin ikinci yarıyılı 23 Mart 2020 tarihi ile Milli Eğitim Bakanlığına bağlı tüm resmi ve özel okullarda pandemi nedeniyle uzaktan eğitime geçme kararı alınmıştır. Uzaktan eğitimde gerçekleştirilen derslerin değerlendirilmesi, öğrenmenin ne boyutta gerçekleştiğinin görülmesi ve kalıcılığın sağlanıp sağlanmadığı gibi birçok önemli başlık ne çıkmaya başlamıştır. Bu doğrultuda ülkemizde tüm kademelerde gerçekleştirilen uzaktan eğitim faaliyetlerinin başarı oranının incelenmesinde lme-değerlendirme faaliyetleri de önemli bir noktadır. Araştırma bu önem bağlamında ortaokul ğrencilerinin uzaktan eğitim sürecinde Sosyal Bilgiler dersine yönelik görüşlerini incelemeyi amaçlamaktadır.

Öte yandan yapılan literatür taramasında görülmektedir ki ortaya koyulan problem ve alt problemler bazı çalışmalarda desteklenmektedir. Akgül ve Oran (2021) ğrencilerin uzaktan eğitimin olumsuz yönlerine yönelik görüşlerini ele aldığımız alt problemimize ilişkin; yüz yüze eğitimin uzaktan eğitime kıyasla öğrenciler açısından

daha çok faydalı olduğunu ayrıca öğrencilerin pandemi döneminde öğretmenlerini ve arkadaşlarını özlediklerini belirlemiştir. Yine uzaktan eğitimin teknik alt yapısına yönelik incelediğimiz alt problemimiz; Yeşilyurt (2021) tarafından öğretmenlerin uzaktan eğitimde materyal temini konusunda ve öğrencilerin internete erişim konusunda zorlandıklarını araştırma sonucunda vurgulanmıştır. Bulut (2020) ise öğrencilerin uzaktan eğitimin olumlu yönlerine yönelik görüşlerini incelediğimiz alt probleme ilişkin olarak uzaktan eğitimin zaman mekan esnekliği sağlama konusunda avantaj sağladığı hususuna değinmiştir.

1.2. Problem Cümlesi

Bu araştırmanın temel amacı ortaokul öğrencilerinin Covid-19 nedeniyle uzaktan eğitim şeklinde yürütülen Sosyal Bilgiler dersine yönelik görüş ve düşüncelerini ortaya koymaktır. Bu bağlamda araştırmanın problem cümlesi “Ortaokul öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersi kapsamında Covid-19 nedeniyle yürütülen uzaktan eğitim sürecine yönelik görüş ve düşünceleri nelerdir?” şeklindedir.

1.3. Alt Problemler

Araştırmanın temel amacı ve problem cümlesinden hareketle aşağıdaki soruların yanıtları aranmaktadır.

- Öğrencilerin uzaktan eğitimin teknik altyapısına dair görüşleri nelerdir?
- Öğrencilerin uzaktan eğitimde Sosyal Bilgiler dersinin işlenişine yönelik görüşleri nelerdir?
- Öğrencilerin uzaktan eğitim motivasyonuna yönelik görüşleri nelerdir?
- Öğrencilerin uzaktan eğitimin olumlu yönlerine dair görüşleri nelerdir?
- Öğrencilerin uzaktan eğitimin olumsuz yönlerine dair görüşleri nelerdir?

1.4. Araştırmanın Önemi

Eğitim sürecinde öğrencilerin sınıfta ne kadar merkezi bir konumda oldukları, derste hangi materyallerin kullanıldığı, çoklu zekâ ve aktif öğrenme ortamlarının ne kadar iyi sağlandığı her dersin müfredatında vurgulanan önemli konulardır. Bu çalışmanın bu kapsamda uzaktan eğitim sürecinde aktif ortamın ne denli sağlanabildiği, derslere katılımın hangi düzeyde olduğu, Sosyal Bilgiler derslerinde, dersin hedeflerinin hangi düzeyde gerçekleşebildiği gibi sonuçlara ulaşılması açısından oldukça önemli

olduğu düşünölmektedir. Ayrıca araştırma sonucunda uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerin yaşadıkları sorunların ve uzaktan eğitimin olumlu ve olumsuz yönlerinin ortaya konulmasının uzaktan eğitimin geliştirilmesine yönelik çalışan politika yapıcılara ışık tutacağı düşünölmektedir.

1.5. Varsayımlar

- Katılımcıların görüşme formunda yer alan soruları içtenlikle ve samimi bir şekilde yanıtladıkları varsayılmıştır.
- Hazırlanan görüşme formunun araştırmanın temel amacı ve alt problemlerini ölçecek nitelikte olduğu varsayılmıştır.

1.6. Sınırlılıklar

- Araştırma 2021-2022 eğitim-öğretim yılında yapılmış olup Nevşehir il genelindeki devlet ve özel okullarda öğrenim gören ortaokul 5, 6 ve 7. sınıflardaki toplam 29 öğrenci ile sınırlıdır.

1.7. Tanımlar

Sosyal Bilgiler: Tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimlerle insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi konularının bir arada ele alındığı disiplin olarak ifade edilmektedir (MEB, 2018: 10).

Uzaktan Eğitim: Teknolojik araç-gereçlerden yararlanarak öğrenci ve öğretmenlerin zaman ve mekândan bağımsız bir şekilde eğitim ve öğretim faaliyetlerini gerçekleştirme sürecidir (Ülkü, 2018: 12).

Covid-19 Pandemisi: DSÖ, SARS-CoV-2 adı verilen yeni bir korona virüsün yol açtığı COVID-19 hastalığının ilk kez 2019 yılının Aralık ayında 31 Çin Halk Cumhuriyeti'nin Wuhan kentinde rastlandığını bildirmektedir. (WHO, 2021).

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Sosyal bilgiler eğitimi ortaokul seviyesinde tarih, coğrafya başta olmak üzere felsefe, hukuk, siyaset bilimi ve ekonomi gibi birçok bilimi içermesi bakımından önemlidir. Öğrencilerin özellikle lise seviyesindeki derslerine ön hazırlık olması bakımından bu seviyede ilgili derslerin verilmesi sonraki aşamalar için öne çıkmaktadır. Vatandaşlık konularını içeren Sosyal Bilgiler eğitimi, öğretim programlarındaki sosyal disiplinlerin başında gelmektedir. İçerdiği dersler kazanımlar açısından öğrencilerin yaşadıkları bölgeyi ve ülkesinin tarihini öğrenmesi bakımından öne çıkan Sosyal Bilgiler dersi öğrencilerin çevresine bakışını da değiştirmesi bakımından da önemlidir.

2.1. Sosyal Bilgiler Eğitiminin İçeriği

Sosyal Bilgiler eğitiminin temel içeriğini tarih, coğrafya ve vatandaşlık dersleri oluşturmaktadır. Farklı disiplinlerin toplumsal ve bireysel yaşama yönelik geliştirdiği disiplinler arası yaklaşımla doğru düşünebilen, global ve demokratik etkin vatandaş geliştirme hedefi sosyal bilgilerin ana hedeflerindedir (Sönmez, 1999: 6).

Sosyal bilgiler ders içeriğinde yer alan vatandaşlık, tarih ve coğrafya dersleriyle öğrencilerin sosyal varoluşlarını ortaya koymasını sağlamaktadır. Bu bağlamda diğer yandan felsefe, psikolojik ve antropoloji gibi derslerin de ilk durağını oluşturmaktadır. Kendi yaşadığı coğrafyayı öğrenen öğrenciler ülkenin genel tarihine yönelik bilgileri de öğrenerek milliyet bilincinin gelişmesi sağlanmaktadır. Nitekim

eğitimin en temel amaçlardan birisini istendik yönde kalıcı davranış değişiklikleri oluşturmak teşkil etmektedir.

Bu davranış değişiklikleri sadece fiziksel olarak ders içeriklerine de bağlı değildir. Çünkü eğitim bir yandan iyi insan yetiştirmeyi amaçlarken diğer yandan da iyi vatandaş yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Eğitimin bu amacında (iyi vatandaş ve iyi insan amacı) ise Sosyal Bilgiler gibi derslerin içerikleri öne çıkmaktadır. Nitekim son yıllarda tüm derslere eklenmeye çalışılan değerler eğitimi daha çok sosyal disiplinlerde öne çıkmaktadır. Dolayısıyla Sosyal Bilgiler dersi de iyi vatandaş yetişmesi için vatandaşlık ve tarih dersleri üzerinden içerikleriyle etkili olmaktadır. Örneğin okullarda eskiden yer alan trafik kolları öğrencilerin bu yönde vatandaşlık bilincinin gelişmesini sağlamaktadır. Bu noktada Sosyal Bilgiler dersi içeriğinde yer yer hukuki bilgiler de verilerek öğrencilerin vatandaş olma bilinçlerinin gelişmesi sağlanmaktadır.

Disiplinler arası bir yaklaşımla Sosyal Bilgiler eğitiminin yapılması değer eğitimine yönelik hedeflerin çok daha kolay eklenmesini sağlayacaktır. Bu bağlamda öğretim programında MEB'in belirlemiş olduğu öğretim programında yer alan temel beceriler ve değerler şöyledir;

Sosyal Bilgiler dersindeki temel beceriler (MEB, 2018: 9).

1. Araştırma	15. Kanıt kullanma
2. Çevre okuryazarlığı	16. Karar verme
3. Değişim ve sürekliliği algılama	17. Konum analizi
4. Dijital okuryazarlık	18. Medya okuryazarlığı
5. Eleştirel düşünme	19. Mekânı algılama
6. Empati	20. Öz denetim
7. Finansal okuryazarlık	21. Politik okuryazarlık
8. Girişimcilik	22. Problem çözme
9. Gözlem	23. Sosyal katılım
10. Harita okuryazarlığı	24. Tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama
11. Hukuk okuryazarlığı	

12. İletişim	25. Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma
13. İş birliği	26. Yenilikçi düşünme
14. Kalıp yargı ve önyargıyı fark etme	27. Zaman ve kronolojiyi algılama

Sosyal bilgiler dersindeki temel değerler (MEB, 2018: 9):

1. Adalet	10. Estetik
2. Aile birliğine önem verme	11. Eşitlik
3. Bağımsızlık	12. Özgürlük
4. Barış	13. Saygı
5. Bilimsellik	14. Sevgi
6. Çalışkanlık	15. Sorumluluk
7. Dayanışma	16. Tasarruf
8. Duyarlılık	17. Vatanseverlik
9. Dürüstlük	18. Yardımseverlik

Tüm bu değer, beceri ve içerik düşünüldüğünde uzaktan eğitim sürecinde de bu dersin öğrencinin yetişmesinde ve eğitimin genel amacının gerçekleşmesi adına son derece önemli olduğu anlaşılmaktadır.

2.1.1. Sosyal Bilgiler Eğitiminin Tarihsel Süreci

Sosyal Bilgiler eğitimi konusu bakımından tarihsel bir alanı konu edinmekle birlikte eğitim tarihindeki yeri de eski tarihlere dayanmaktadır. Ülke içindeki sosyolojik realitelerin bir parçası olan Sosyal Bilgiler eğitimi geçmişe dair birçok gönderme içermektedir. İlkokuldaki tarih anlatımının bir parçasını içeren Sosyal Bilgiler eğitimi çocukların ilk tarih derslerini aldığı dönem olarak da öne çıkmaktadır.

Sosyal Bilgiler dersinin kapsamına giren ilk içeriklerin 1869 yılında Osmanlı döneminde okutulmaya başlandığı görülmektedir. Bu yıllarla birlikte okullarda bugünkü Sosyal Bilgiler dersinin konu alanına giren coğrafya, Tarih-i Osmani ve

Tarih-i Umumi gibi dersler verilmektedir. 1904 yılında 2. Abdulhamit döneminde Muhtasar Tarih-i Osmani ismiyle günümüzdeki Sosyal Bilgiler konularını ihtiva eden bir ders ilkokul müfredatına girmiştir (İnan, 2014: 14).

Cumhuriyetin ilanıyla birlikte Sosyal bilgiler dersi gelişerek öğretim programlarındaki yerini pekiştirmiştir. Özellikle kurtuluş savaşının yeni nesle anlatılmasında ve bir tarih ve millet bilincinin tesis edilmesinde Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren Sosyal Bilgiler dersi önemini korumuştur. Sosyal bilgiler dersinin günümüzdeki temel amaçlarından birisini bunlar teşkil etmektedir. Kurtuluş savaşında geçen zor yılların öğrencilere benimsetilmesi ve anlatılması Maarif Kongrelerinde Sosyal Bilgiler içeriklerine yer verilmektedir. Bu bağlamda 1926 yılında eğitim programlarında tarih, coğrafya ve yurt bilgisi dersleri yer almıştır (Çalıklan, 2019: 14).

1968 yılında hazırlanan öğretim programında ise yurt bilgisi tarih ve coğrafya dersleri ilköğretimde bazı yıllarda (1926, 1936, 1948) tek tek ayrı dersler olarak verilmeye başlanmıştır. Ancak 1960 yılı ile birlikte Amerikan eğitim sisteminden ilham alınarak disiplinler arası eğitim formatı yaygınlaşmaya başlamıştır. Dolayısıyla Sosyal Bilgiler eğitimi de bu durumdan etkilenmiştir. Bu değişim sonucunda 1968 yılı ile birlikte ilkokul öğretim programına Sosyal Bilgiler dersi girmeye başlamıştır. Bu doğrultuda Sosyal Bilgiler eğitimi 6, 7 ve 8. sınıfta okutulmaktadır. 1998 yılına gelindiğinde ise Sosyal Bilgiler için bir değişiklik daha yaşanmıştır. Bu değişime göre 4. 5. 6. ve 7. sınıflarda da Sosyal Bilgiler dersi verilmeye başlanmıştır (Öztürk, 2009: 1-31).

8. sınıf seviyesi ise Sosyal Bilgiler dersinin bir parçasını içermekle birlikte diğer aşamalardaki eğitimde de farklılaşmaktadır. Bu bağlamda 8. sınıf seviyesinde Sosyal Bilgiler dersini konu içeriğini Osmanlı devletinin son yıllarından başlayarak cumhuriyet dönemini de içine alan bir dönem oluşturmaktadır. Bununla birlikte bu ders içeriğinde Atatürk ilke ve inkılapları da anlatılmaktadır. Dersin adı ise Sosyal Bilgiler olarak değil T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük adıyla ders programında yer almaktadır (Çalıklan, 2019: 13).

2004 yılına gelindiğinde ise Türk eğitim sisteminde bir sistem ve yaklaşım değişimi yaşanmıştır. Buna göre davranışçı ekolden yapılandırmacı ekole geçiş yaşanmıştır.

Yapılandırmacı ekole geçilmesiyle birlikte eğitim teknikleri ve ölçme ve değerlendirme yöntemleri de Sosyal Bilgiler dersi için de değişmeye başlamıştır. Günümüzde de aynı yaklaşım devam etmektedir. Benzer bir değişim ise 2017 yılında yapılmış ve her açıdan farklı bir Sosyal Bilgiler öğretim programına geçilmiştir (Daşcıoğlu ve Şimşek, 2014: 23-35).

Bu tarihsel süreçte Sosyal Bilgiler eğitimi genellikle yüz yüze ve örgün eğitim sistemi içerisinde gerçekleşmiş olup 1960'lı yılların ikinci yarısında uzaktan eğitimde ilk deneyimlerden olan ve 1966' da kurulan YAYKUR ile özellikle yükseköğretimde mektupla öğretim gerçekleştirilmiştir. Eğitim enstitülerinin Matematik, Türkçe, Sosyal Bilgiler gibi bölümlerinde öğrencilere posta yoluyla ders notları gönderilmiş, öğrencilerin bağlı buldukları okulların örgün öğretim müfredatları uzaktan da olsa uygulanmıştır (Yavuz vd, 2020: 135).

Öte yandan Covid-19 pandemisi sürecinde dönemin eğitim programı olan 2018 öğretim programı aynı şekilde uygulanmaya çalışılmış, TRT' ye bağlı EBA TV üzerinden konular müfredata göre anlatılmış ve yine EBA ile farklı uzaktan eğitim canlı ders platformları üzerinden hem devlet okulları hem de özel okullar uzaktan da olsa müfredatı uygulamaya çalışmıştır.

2.1.2. Sosyal Bilgiler Eğitiminin Amacı ve Önemi

Sosyal bilgiler dersinin birçok amacı bulunmaktadır. Bu derse yönelik amaçların dağınık ve çok olmasında dersin içeriğinde hem tarih hem coğrafya hem de vatandaşlık gibi içeriklerin etkisi bulunmaktadır. Bu doğrultuda dersin temel amacını öğrencileri hayata hazırlamak ve karşılaştıkları sorunlara en doğru çözümleri geliştirmelerini sağlamak oluşturmaktadır. Tarih ve vatandaşlık gibi içerikleri olan bu ders Cumhuriyetin ilk yıllarından beri millet ve vatan bilincinin de gelişmesini sağlamayı hedeflemektedir. Bununla birlikte Sosyal Bilgiler dersi çocukların vatandaşlık bilincinin de gelişmesi için önemli bir içeriğe sahiptir. Bu durum çocukların topluma karşı duyarlı olmaları ve toplumsal bilinç geliştirmeleri açısından da son derece önemlidir. Dolayısıyla Sosyal Bilgiler eğitimi öğrencilerin var olan topluma uyumlanmaları açısından da değerlidir (Akdağ, 2012: 6-7).

Sosyal Bilgiler dersi söz konusu olduğunda genellikle yapılan yorumların başında yurttaşlık gelmektedir. Etkin vatandaşlarda olması gereken beceri ve deneyimler Sosyal Bilgiler dersi kapsamında aktarılmaktadır (Tay, 2005: 7).

Dersin iyi yurttaş yetiştirmenin yanı sıra çevre bilincinin hem bilgisel bağlamda hem de etik bağlamda gelişmesinde önemli etkileri bulunmaktadır. Bu bağlamda Sosyal Bilgiler dersi öğrencilerin coğrafya bilgisini geliştirerek çevrelerine karşı duyarlı olmalarını da sağlamaktadır. Çevreye karşı temiz davranarak bir şekilde çevre bilincinin de gelişmesi sağlanmaktadır. Genel olarak değerlendirildiğinde bu amacında iyi vatandaş yetiştirmenin içinde sayılabilir bir amaç olduğu söylenebilir.

Her devletin kendi tarihi olduğundan Sosyal Bilgiler dersi öğrencilerde tarihsel bilincin oluşması açısından değerlidir. Özellikle ortaokul yıllarında oluşması gereken bu bilinç öğrencilerin kendi yaşamış olduğu toprakların tarihini öğrenmesi açısından önemlidir. Bununla birlikte sadece tarih bilinci değil kültür aktarımı da sağlanmış olmaktadır. Toplumların tarihsel süreçte nasıl yaşadığı ve bu yaşantı ve deneyimlerin nasıl değiştiği de Sosyal Bilgiler dersi üzerinden öğretilmektedir. Bu öğrenme metodu öğrencilerin kendi hayatlarında karşılaşmış oldukları olayları anlamlandırmalarını da kolaylaştırmaktadır (Dönmez, 2003: 32-33).

Son olarak Sosyal Bilgiler dersinin en temel amacını tarihsel ve coğrafi bilgilerin milli bağlamda öğretilmesini sağlamaktır. Çünkü her millet kendi değerlerini sonraki nesillere öğretmektedir. Dolayısıyla öncelikle kendi tarihini ve kendi coğrafyasını öğretmek her öğretim programının temel amaçlarından birisi olarak öne çıkmaktadır. Sosyal Bilgiler dersi de bu amacı gerçekleştirmesi açısından en önemli derslerden birisidir. Bu değerlerin öğrencilere öğretilmesi ve benimsetilmesinde sosyal disiplinlerin rolü öne çıkmaktadır. Nitekim fen bilimlerinden ya da matematik dersinden bu yönde bir beklenti yoktur. Dolayısıyla söz konusu ortaokul dönemi olduğunda öğrencilerin sosyal gelişimi açısından Sosyal Bilgiler dersi çok daha fazla önem kazanmaktadır. Eğitimin ilerleyen aşamalarında sosyal disipline dair dersler sosyoloji ve felsefe olarak çoğalsa da bu aşamada Sosyal Bilgiler neredeyse tek ders olduğundan önemi de pekişmektedir (Öztürk, 2009: 45).

2.1.3. Sosyal Bilgiler Eğitiminin Felsefesi

Ülkemizde Sosyal Bilgiler ve Sosyal Bilgiler öğretimine konu olan dersler ilkököl, ortaokul ve lise dengi okullarda uzunca bir süredir okutulagelmiştir. Sosyal Bilgiler öğretiminde bu anlamda eğitimin felsefesi ve öğretim programı güncel kalması ve geliştirilme amaçlı sık sık değişmiştir.

Akpınar ve Kaymakçı (2012) Sosyal Bilgiler öğretim programlarında 1968, 1998, 2005 ve 2017 öğretim programlarının çeşitli nitelikleri itibariyle önem taşıdığını ifade etmektedir. 1968 programıyla dünyadaki Sosyal Bilgiler anlayışına uygun ve dersin şimdiki adıyla okutulmaya başlandığı, 1998 programıyla ilköğretim 4,5,6 ve 7. Sınıflarda bütüncül bir anlayışla okutulmaya başlandığı ve gerek 2005 gerekse de 2017 programlarında da yapılandırmacı yaklaşım ile disiplinler arası anlayışla okutulmaya başlandığı belirtilmiştir.

20. ve 21. yüzyıllar bilim ve teknolojinin hızlı gelişiminin bir sonucu olarak eğitim sisteminde önemli değişikliklere sahne olmuştur. Sürekli değişim ve gelişim içinde olan bir dünya, yeniliği ve gelişimi anlayan sorumluluklarının bilincinde olan insanlara ihtiyaç duyar. Modern yaşamın yeni koşulları, bizi öğrenme anlayışını değiştirmeye zorlamıştır (Çelikkaya ve Ünal, 2009: 198). Bu yeni yaklaşımda bireyden bilgileri üretmesi beklenmektedir. Birey kendisine verilen bilgiyi olduğu gibi kabul etmek yerine bunu yorumlayarak, keşfederek ve sorgulayarak anlam oluşturma sürecine aktif olarak katılmalıdır. Bu süre yapılandırmacı yaklaşım adı verilmektedir (Aydın ve Balım, 2005:150). Yapılandırmacılık, bilginin doğasını açıklayan felsefi bir yaklaşımdır. Felsefenin çalışma alanlarından biri olan epistemoloji çerçevesinde öğrencilerin nasıl öğrendiği, bilginin mutlak olup olmadığı, insan bilgisinin olgusal bilgiyi yansıtır yansıtmadığı incelenir. Bilginin bilenden bağımsız olmayacağını savunan yapılandırmacılık bilginin kişiden kişiye değişeceğini öne sürmektedir (Tezci ve Köksalan, 2007: 73).

Yapılandırmacı yaklaşım son yıllarda bilimsel araştırmalarda özellikle eğitim literatüründe sıkça karşılaşılan bir kavramdır. Yapılandırmacı eğitim yaklaşımında öğrenen ve öğretmenin bilgi kazanması birbirleri ile etkileşim sonucunda oluşmaktadır. Öğrenenler eğitim ve öğretim sürecinde öğrenecekleri bilgileri sosyal etkileşim içerisinde çevresinden edindiği ve doğuştan getirdiği yetenekleri ile oluşturmaktadır

(Çelikkaya ve Ünal, 2009: 198). Bu yaklaşımla birlikte geleneksel anlamda öğretmen rolünü üstlenen öğreticiler bu rolün yerine öğrenmeyi kolaylaştıran ve öğrenme çevresini koordine eden kişi rolünü üstlenmektedir. Yapılandırmacı eğitim yaklaşımında öğrenciler bilginin pasif alıcıları değil aktif oluşturucuları konumundadır (Tezci ve Köksalan, 2007: 73). Bireyi yaşama hazırlayan ve sosyal bir birey olarak yetişmesinde önemli yeri bulunan sosyal bilgiler dersinin öğretim sürecinde son dönemlerde çağdaş eğitim anlayışı doğrultusunda revize edilmiş ve yapılandırmacı yaklaşım çerçevesinde yeniden yapılandırılmıştır. Çağdaş eğitim yaklaşımını ifade eden yapılandırmacı eğitim yaklaşımı Sosyal Bilgiler dersinde öğrenciyi merkeze alarak onun tüm öğrenme öğretme sürecine aktif olarak katılımını desteklemektedir (Tural, 2015: 30).

2.2. Uzaktan Eğitim

Eğitimin farklı bir metodu olarak uzaktan eğitim son zamanlarda yayılmaya ve gelişmeye devam etmektedir. Uzaktan eğitim birbirlerinden farklı yerlerde bulunan bilgi, beceri ve deneyimi aktarıcı ile o bilgi, beceri ve deneyimi alıcı arasındaki etkileşimi teknolojinin yardımı sayesinde kurdukları bir sistemdir.

Tarihsel süreç içerisinde toplumların geçmişten günümüze kadar olan gelişim süreci incelendiğinde, bilginin toplumsal ve ekonomik yaşamın en önemli kaynaklarından biri olduğu görülmektedir. Günümüzde, teknolojik gelişmelerin artan bir şekilde yükselmesi ve buna paralel olarak bilgiye erişimin kolaylaşması, dolayısıyla insanlar arasındaki sınırların ortadan kalkması, bilgi toplumu kavramının ön plana çıkmasını sağlamıştır. Bilginin hayatın her anına yayıldığı bu dönemde bilgi toplumları, sürekli kendini geliştiren, bilgi üreten, güncel gelişmeleri takip eden, bilgili olmanın temel şart olduğunu bilen ve buna inanan bir nesli ortaya çıkarmıştır (Aydoğan, vd., 2018).

Mektuplaşmadan posta hizmetine ve mevcut çok çeşitli araçlara kadar, teknoloji sürekli geliştikçe uzaktan eğitim de hızlı bir şekilde büyümüştür (Moore, Dickson & Galyen, 2011). Uzaktan eğitim, geleneksel sınıf öğretiminde standart olan yüz yüze etkileşim yerine, öğrenci ve öğretmenlerin çeşitli dijital araçlarla etkileşimde buldukları bilgisayar tabanlı bir öğretim yöntemidir. Uzaktan eğitimde internet gibi iletişim teknolojilerinin kullanımı ile birlikte öğrenme, çevrimiçi öğrenme, web tabanlı öğrenme gibi kavramların ortaya çıkmaya başladığı görülmektedir. Bu eğitim

uygulamaları günümüzde birçok eğitim kademesinde ve özel sektörde yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Bu konuda yapılan birçok çalışma ile uzaktan eğitimin ve uzaktan eğitim ile verilen derslerin sayısının gün geçtikçe arttığı sonucuna varılmıştır. ABD’de uzaktan eğitim ile ilgili yayınlanan bir rapor uzaktan eğitimle ders alan öğrenci sayısının 7 milyon kişinin üzerinde olduğunu göstermiştir (Bahçekapılı, 2015).

Değişen teknolojiler birçok alanı olduğu gibi eğitimi de belirlemiştir. Uzaktan eğitim de böyle bir gelişmenin sonucunda yayılmaya başlamıştır. Uzaktan eğitim farklı şekillerde gerçekleşse de öğretici ve öğrenen farklı zaman ve mekanlarda da olsa eğitimin gerçekleşmesi süreci olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda uzaktan eğitimde öğretmen ve öğrenci internet aracılığıyla iki tarafta canlı olarak hazır bulunup eğitim yapabilmektedir. Bu uzaktan eğitim örneği tüm pandemi döneminde ülkemizle birlikte birçok ülkede de görülmüştür. Ülkemizde ise EBA merkezli birçok canlı toplantı uygulamaları (Eğitim Bilişim Ağı) üzerinden deneyimlenmiştir.

Uzaktan eğitimin bu çeşidinde öğretmen ve öğrenci kendi evlerinden farklı mekanlardan ama aynı zaman diliminde bir araya gelirler. En bilinen uzaktan eğitim türü olarak ele alınmaktadır. Uzaktan eğitimin tanımından hareketle bir diğer türünü ise hem mekânın hem de zamanın farklı olduğu sistem oluşturmaktadır. Bu şekliyle uzaktan eğitim internet öncesinde de yapılmaktadır. Örneğin televizyon ve radyo kanallarında yapılan eğitimler uzaktan eğitimin bu türündendir. Ülkemiz özelinde açık öğretim yayınlarının eskiden bu şekilde televizyon ve radyodan yapıldığı bilinmektedir (Elitaş, 2017: 84).

Öğretmenlerin daha önceden kendi çektikleri videoları video paylaşım sitelerine yüklemeleriyle de uzaktan eğitim gerçekleşmiş olmaktadır. Bu şekliyle öğretmen ve öğrenci aynı anda sisteme girmemiş olsa da öğrenci istediği yerden girerek konulara çalışabilmektedir. Uzaktan eğitimin bu şekilde kullanılmasında bazı araçların kullanılması gerekmektedir. Bu araçların başında internet, bilgisayar, tablet ve cep telefonu gelmektedir.

Bu çalışmada uzaktan eğitimle kast edilen uzaktan eğitim modern anlamda yapılan ve bu araçlarla yapılan eğitimidir. Bu bağlamda günümüzde yapılan uzaktan eğitim için internetin ve tablet, telefon ve bilgisayar gibi araçlardan birisi zorunludur.

Özellikle internetin varlığı uzaktan eğitimin yeniden tanımlanmasını gerekli kılmıştır. Getirmiş olduğu avantajlar ve dezavantajlar da bu bağlamda değerlendirilmeye başlanmıştır.

Görüntülü konuşma ve sohbet şeklinde gerçekleşen uzaktan eğitimde internet uygulamaları sayesinde birçok farklı etkinlik de yapılabilmektedir. Öğretmenler uygulamaları kullanarak anlatımlarını zenginleştirebilmektedir. Şekiller ve grafikler ekleyebildikleri gibi görsel ve videoları da kullanabilmektedir. En basit tanımıyla uzaktan eğitim bilgiye ihtiyacı olan kişiyle, bilgileri eksiksiz bir şekilde aktaracak kişinin farklı yerlerde olmalarına rağmen teknolojik iletişimle yapılan eğitim çeşididir (Ülkü, 2018: 12).

Birbirlerinden ne kadar uzakta olurlarsa olsunlar aynı amaç doğrultusunda hareket ederek bilgiyi aktaracak olan kişiyle, bilgiyi almayı bekleyen kişi genellikle bilişim teknolojilerinden herhangi birini (bilgisayar, akıllı telefon, tablet vs.) kullanarak eşgüdümlü olarak ilerlenen sürece uzaktan eğitim denir. Uzaktan eğitimde geleneksel eğitimde olduğu gibi karşılıklı etkileşim yüz yüze olduğu şekliyle olmasa da yine canlı derslerde etkileşim öne çıkan bir özelliktir. Bu bağlam uzaktan eğitim, eğitim etkileşiminin internet, tablet telefon gibi araçlarla sağlanması olarak da tanımlanmaktadır (Çoban, 2013: 12).

Uzaktan eğitim geleneksel eğitimden farklı olarak özellikle çağdaş dönemde teknolojik araç-gereçlerden yararlanarak öğrenci ve öğretmenlerin zaman ve mekândan bağımsız bir şekilde eğitim öğretim faaliyetlerini gerçekleştirme süreci olarak ifade edilmektedir. Uzaktan eğitim günümüzde internet üzerinden yürütüldüğünden farklı yaş gruplarına da kolaylıkla hitap edebilmektedir (Ülkü, 2018: 12).

2.2.1. Sosyal Bilgiler Ve Uzaktan Eğitim

Pandemi döneminde de diğer derslerde olduğu gibi Sosyal Bilgiler dersinde de uzaktan eğitime geçilmiştir. Uzaktan eğitim temel olarak her ders için ortak özellikler içerse de her ders uzaktan eğitimden farklı şekillerde etkilenmektedir. Çünkü derslerin içerik ve amaçları farklılaşmaktadır. Bununla birlikte derslerin

işlenme biçimleri de farklı olduğundan uzaktan eğitimden etkilenmeleri de aynı olmamaktadır.

Söz konusu Sosyal Bilgiler dersi olduğunda ise tarih-coğrafya ve vatandaşlık bilgisinin öne çıktığı gözlenmektedir. Bu derslerin genel olarak sözel ve anlatıma dayalı dersler olduğu söylenebilir. Sosyal bilgiler dersinin daha çok sözel öğelerden oluşması dersin zaman zaman öğrenciler nezdinde sıkıcı addedilmesine neden olabilmektedir. Özellikle birçok soyut kavram barındıran Sosyal Bilgiler dersi öğretiminde de birtakım zorluklar yaşanmasına neden olmaktadır. Öğretmenler her derste olduğu gibi bu derste de farklı teknik ve yöntemler kullanarak öğrencilere kavramları öğretmek istemektedir. Kavram öğretmek dersin sıkıcı olabilmesine neden olmaktadır. Bu durum pandemi dönemindeki uzaktan eğitimde de kendisini göstermektedir. Öğrencilere Sosyal Bilgiler dersini sevdirmek için bilgileri eğlendirerek öğretmek gerekmektedir. Eğlendirerek öğretilen bilgilerin akılda daha kalıcı olduğu bilimsel olarak kanıtlandığı için Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ekstra çaba sarf etmeleri gerekmektedir (Tay, 2010: 39).

Pandemi döneminden Sosyal Bilgiler öğretimin diğer uygulamalı derslere nazaran daha az olumsuz bir şekilde etkilendiği söylenebilir. Sosyal Bilgiler dersi genel olarak sunuş yoluyla işlendiği için uzaktan eğitimde çok büyük farklılıklar olmadan yapılabilmektedir. Ancak elbette uzaktan eğitimde yaşanan motivasyon sorunu tüm diğer dersler gibi Sosyal Bilgiler öğretiminde de hem öğretmen hem de öğrenci tarafında oluşmaktadır (Seyhan, 2021: 67).

Sosyal Bilgiler dersi her ne kadar hem tarih hem de coğrafya dersleri bağlamında daha çok teorik olarak ilerlese de Sosyal Bilgiler dersinde görsel ve pratiklerin de öne çıktığı unutulmamalıdır. Nitekim gerek coğrafya gerekse tarih derslerinde etkin olarak harita kullanımı öne çıkmaktadır. Uzaktan eğitim belirli teknolojiler üzerinden ilerlediğinden eğitime birçok tekniğin de sunulduğu görülmektedir. Dolayısıyla öğretmenlerin uzaktan eğitim teknolojisinin sağladığı tekniklerden yararlanarak harita görsellerini online ortamda sunması sağlanabilmektedir. Sosyal bilgiler dersi bu tekniklerle uzaktan eğitimde renkli bir sunum da kazanmış olduğundan dersin sıkıcı olan tarafı azalmaktadır (Uyar, 2020: 15).

Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler dersini uzaktan bir şekilde anlatmasında genel olarak net bir değişim olmadığı söylenebilir. Geleneksel eğitimde de sunuş yoluyla anlatım sergileyen öğretmenler uzaktan eğitimde de benzer bir yol üzerinden devam etmişlerdir. Ancak uzaktan eğitim öğretmenlere farklı teknikleri de kullanması için imkanlar verdiğinden bu tekniklerin de kullanılması söz konusu olmaktadır. Bu basit tekniklerin başında slaytları kullanmak, videolar seyrettirmek ve harita görsellerini üç boyutlu bir şekilde kullanmak gelmektedir (Uyar, 2020: 15).

2.2.2. Uzaktan Eğitimin Tarihsel Süreci

Uzaktan eğitimin yayılmasında iki temel değişkenin etkili olduğu görülmektedir. Bu değişkenlerden birincisini teknolojinin gelişmesi oluşturmaktadır. Özellikle 2000’li yıllarla birlikte dünyanın önemli ülkelerinde yayılan internet ve sosyal medya uygulamaları sayesinde uzaktan eğitim tercih edilen bir metot olmaya başlamıştır. Günümüzde etkileri devam eden pandemi sürecinde de uzaktan metodolojileri gelişmeye devam etmiştir. Pandemi süreci uzaktan eğitimin tüm dünyada yayılmasını hızlandıran en temel süreç olarak öne çıkmaktadır.

Uzaktan eğitimin tarihsel süreci incelendiğinde öncelikle mektuplar üzerinden başladığı aktarılmaktadır. Nitekim özellikle gerek orta çağ döneminde ve sonrasında düşünürler arasında birçok mektuplaşma olduğu görülmektedir. Bu mektuplaşmaların bir kısmı günümüzde kitap olarak da basılmış durumdadır. Mektuplar üzerinde birbirleriyle olduğu kadar öğrenci ve takipçileriyle etkileşim içine giren düşünürlerin bu mektupları literatürde uzaktan eğitimin tarihsel olarak ilk başlangıcı kabul edilmektedir (Uşun, 2006: 45).

Modern dönemde ise uzaktan eğitim kitle iletişim araçları ve sosyal medya uygulamaları üzerinden yürütülmeye başlanmıştır. Bu araştırmada incelenen uzaktan eğitim de bu çağdaş görünüm üzerinden analiz edilmektedir.

2.2.2.1. Dünyada Uzaktan Eğitim

Yukarıda da belirtildiği üzere ilk uzaktan eğitim uygulamalarının mektup yoluyla başladığı görülmektedir. Literatür incelendiğinde düşünürlerin mektuplaşmasından sonra ilk örgün ve kurumsal girişim Steno derslerinde Boston' da uygulamaya koyulmuştur. 1833 yılında verilen bir ilanla mektup yoluyla eğitimin sağlanacağı duyurulmuştur (Çoban, 2013: 2).

1833 yılındaki bu ilk uygulamayla birlikte uzaktan eğitimin ilk profesyonel uygulaması 1840 yılında İngiltere'de görülmüştür. Bir stenograf¹ Pitman İngiltere'de mektup yoluyla bu işi öğretmeye başlamıştır. İncil üzerinden yapılan bu eğitimde Pitman geniş bir sembol ağına yer vermiştir. 1950'li yıllara gelindiğinde ise uzaktan eğitimin daha planlı olarak yapıldığı gözlemlenmektedir. 1956 yılında Almanya'da uzaktan eğitim veren bir dil okulu kurulmuştur. Langenscheid Dil Okulu uzaktan eğitimin ilk sistemli girişimi olarak ifade edilmektedir (Kaya, 2002: 70).

Uzaktan eğitim, kitlelere ulaşma yeteneği nedeniyle eğitim için alternatif bir sistemdir. Uzaktan eğitimin dünyadaki gelişimine bakıldığında bu sistemin 1728'de başladığı görülmektedir. Bu tarihte Boston Gazetesi'nde "Stenografi Dersleri" nin mektup ile uzaktan eğitim yoluyla yapılacağı duyurulmuştur. İngiltere'de stenografi için uzaktan eğitim uygulamalarına 1840 yılında başlamıştır (Altınpulluk, 2019: 71).

Yazışma kursu, uzaktan eğitim kapsamındaki en eski öğretim sistemi haline gelmiştir. İngiliz stenografi mucidi Isaac Pitman, İngiltere'nin Bath kentinde yazışmalar yaparak stenografi öğretmeye başlamıştır. Yazışma kurslarının ilk katılımcıları çoğunlukla kadınlardan oluşmuştur. Anna Ticknor, 1873'te Evde Çalışmaları Teşvik Etme Derneği'ni kurmuştur. Boston merkezli bu program, 24 yıllık bir süre boyunca 10.000 üyeye yazışma eğitimi sağlayarak sınıf sınırlarının ötesinde kadınlar için eğitim fırsatları sunmuştur. Uzaktan eğitim, Chicago Üniversitesi'nin ilk üniversite düzeyinde uzaktan eğitim programını oluşturmasıyla 1892'de akademik tanınırlık kazanmıştır. Kampüsten uzaktaki öğrenciler, ödev ve ders alışverişinde bulunmak için Birleşik Devletler Posta Hizmetini kullanmışlardır. 1910, 1913 İlk eğitim filmleri kataloğu çıkmıştır. Thomas Edison, filmin icadı

---

¹ Stenografi, bazı noktalama işaretleri ve kısaltmalar kullanan hızlı yazım sistemine denir.

nedeniyle "Okul sistemimiz önümüzdeki on yıl içinde tamamen değişecek" demiştir. 1920 yılına kadar sınıflarda slaytlar ve sinema filmleri kullanılmaya başlanmıştır (Turanlı, 2005).

1920'lerde radyo yayıncılığının ortaya çıkmasıyla birlikte, herhangi bir merkezi sınıfın çok ötesinde bir izleyiciye ulaşabilen çarpıcı bir yeni teknoloji yaratılmış, 1921 yılında ilk eğitim amaçlı radyo lisansı verilmiştir. Canlı eğitim radyosu, uzaktaki öğrencilerin öğretmenlerini duymalarına izin vererek eğitim teslim süresinin azaldığını ve sınıftaki yakınlığın arttığını göstermekte olup. eğitimcilerin artık yalnızca posta dağıtımına bağlı kalması gerekmemiştir. 1923'e gelindiğinde, yayın yapan tüm radyo istasyonlarının yüzde 10'undan fazlası, eğitim programları sunan eğitim kurumlarına aitti (Turanlı, 2005).

Uzaktan eğitimin tarihsel olarak öncü ülkelerinden birisini de Amerika teşkil etmektedir. ABD'nin İhaca Bölgesi'nde 1880li yıllarda Mektupla Eğitim Üniversitesi projesiyle üniversite kurulmuş fakat bu proje çok uzun sürmemiştir. 1892 yılına gelindiğinde ise Chicago Üniversitesi'nde uzaktan eğitim bölümü kurulmuştur. Bu dönemlerde uzaktan eğitim genellikle mektup yoluyla devam etmiştir. Ancak radyonun icadıyla birlikte uzaktan eğitim radyo üzerinden de yapılmaya başlanmıştır. 1900'lü yıllarla birlikte artan savaşlar eğitim seviyesinin düşmesine neden olmuş ve uzaktan eğitim bu amaçla da etkin bir şekilde kullanılmıştır.

Güney Afrika Üniversitesi'nde de uzaktan eğitim bölümü kurulmuştur. Bu bölüm 1946 yılında kurulmuş ve günümüzdeki uzaktan eğitim çalışmalarına da ışık tutmuştur. Uzaktan eğitimde öncü ülkelerden bir diğerini ise Japonya oluşturmaktadır. Japonya devleti 1948 yılında hem askerdeki bireyler için hem de okullara ulaşamayan öğrenciler için uzaktan eğitim yoluyla bir seferberlik başlatmıştır (Altınpulluk, 2019: 71).

Yeni yapılanan bu sistemle Japonya üniversite, lise ve ortaokul seviyelerinde uzaktan eğitim imkânı sunmuştur. Ayrıca bu eğitim geniş bir yaş aralığına sunularak Japonya'daki eğitimin kitlesel olarak gelişmesi hedeflenmiştir. Uzaktan eğitimin en önemli avantajlarından birisini de bu durum oluşturmaktadır. Çünkü uzaktan eğitim sahip olduğu imkânlarla günümüzde de çok sayıda insana aynı anda ulaşmayı hedeflemektedir. Japonya'nın uzaktan eğitimden beklentisini de bu genel ilke

belirlemektedir. Çünkü ikinci dünya savaşında yaşanan eğitim aksamaları bu yolla çözülebilir diye düşünülmüştür. Kaldı ki bu yaklaşımla birlikte uzaktan eğitim faaliyetleri Japonya’da karşılık da bulmuştur (İşman, 2011: 25).

Bir diğer öne çıkan ülke ise Kanada’dır. Buradaki uzaktan eğitim faaliyetleri komşu ülkeleri olan Amerika’dan ilhamla gelişmiştir. Amerika'yla ortak bir şekilde birçok etkinlik yapan Kanada’da her yıl milyonlarca insan uzaktan eğitim almaya devam etmektedir. Her iki ülke 1996 yılına gelindiğinde aynı anda onlarca farklı uzaktan eğitim sistemini kullanmaya başlamıştır. Özellikle öğretmenler tarafından videolar hazırlanıp cdlere kaydedilerek öğrencilerin daha sonra izlemesi sağlanmıştır. Bu teknik ülkemizde de uzun yıllar kullanılmıştır. Türkiye’de de birçok eğitim kurumu ders eğitim cdleri hazırlayarak uzaktan eğitimi bu yolla icra etmişlerdir. Aslında aynı durum günümüzde de sosyal medya uygulamaları üzerinden aynı şekilde devam etmektedir (Antalyalı, 2004: 34).

2.2.2.2. Türkiye’de Uzaktan Eğitim

1800'lü yıllara dayanan yazışma kursları, öğrencilerin öğretmenlerinden mektuplar almaları, öngörülen ödevleri tamamlamaları ve yazılı geri bildirim için eğitime geri göndermeleri Türkiye’de uzaktan öğrenmenin ilk girişimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Uzaktan eğitim dünyada 170 yılı aşkın süredir var olmasına rağmen, Türk eğitim sistemine yaklaşık 60 yıl önce girmiştir. 1927-1955 yılları arasında uzaktan eğitim bir kavram olarak ele alınmış, uzaktan eğitime ilişkin tartışma ve öneriler başlatılmıştır. 1927’de Türk okuryazarlığını artırmak için milli eğitim sorunları tartışılmakta, bir toplantıda uzaktan eğitim modeli, “yazışma kursu” önerilmektedir. Amaç, uzaktan eğitim yoluyla okuryazarlığı ülke çapında yaygınlaştırmaktır. Ancak, önemli bir konseptte rağmen teklif, o dönemdeki koşullar nedeniyle gerçekleştirilememiştir. Bunun nedeni, o yıllarda okuma yazma bilmeme oranının neredeyse % 90 olması ve dolayısıyla gerçek bir öğretmen olmadan okuma ve yazma öğretmenin imkânsız olmasıdır (Samur vd., 2011).

Türkiye’de uzaktan eğitim öncelikle üniversiteler bağlamında ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda 1956 yılında Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü’nde uzaktan eğitim uygulamalarının başladığı

görülmektedir. Bununla birlikte milli eğitim bakanlığı bünyesinde de mektupla eğitim adı altında uzaktan eğitim denenmeye başlamıştır. Bu deneme sürecini takiben de 1966 yılında Mektupla Öğretim ve Teknik Yayınlar Genel Müdürlüğü kurulmuştur (Yavuz vd, 2020: 135).

1966 yılında kurulan bu müdürlüğü takiben uzaktan eğitim bir süre bu şekilde devam etmiştir. Daha sonra bu eğitim süreçleri yine mektup tekniği üzerinden genişletilmiştir. Nitekim 1974 yılında mektupla uzaktan eğitim sistemi üzerinden mesleki okul açılmıştır. 1974 yılında uzaktan eğitim bağlamında açılan okullar YAYKUR (Yaygın Yükseköğretim Kurumuna)'a bağlanmıştır. 1975 yılında kurulan YAYKUR liseyi bitiren öğrencilere yönelik olarak kurulmuştur. Üniversiteye giremeyen öğrenciler için alternatif bir eğitim sunan bu okullar uzaktan bir şekilde öğretim faaliyetlerini devam ettirmiştir. Daha sonra YAYKUR açık öğretim olarak hizmet vermeye devam etmiştir. Açık öğretimde günümüzdeki şekliyle uzaktan eğitim teknolojilerinin katılması 1997 yılında başlamıştır. Bu yıl başlayan uzaktan eğitim teknolojileri çağdaş zamanda da devam etmiştir.

Günümüzde uzaktan eğitim uygulamaları önemli ölçüde teknoloji desteğiyle yapılmaktadır. Özellikle pandemi döneminde MEB'in tesis etmiş olduğu EBA uygulaması üzerinden eğitim tüm öğrencilere ulaştırılmaya çalışılmıştır. Bu tüm dünyayla birlikte Türkiye'nin de kitlelere eğitimi uzaktan bir şekilde ulaştırılmasının ilk deneyimi olarak öne çıkmaktadır. Aynı sistem üzerinden olmasa da üniversiteler ve açık öğretim fakülteleri de uzaktan eğitim teknolojilerini kullanmıştır (Yılmaz ve Güner, 2020: 487).

Son yıllarda dünyada yapılan birçok araştırma teknolojinin eğitimde daha etkili bir şekilde nasıl kullanılacağı yönündedir. Gelişmiş ülkeler başta olmak üzere birçok ülke teknolojinin eğitimle nasıl bütünleştirileceği konusunda yoğun bir çaba harcamaktadırlar. Türkiye için de FATİH (Fırsatları Artırma ve Teknolojiyi İyileştirme Hareketi) Projesi bu sebeple büyük önem arz etmektedir (MEB, 2022).

Eğitimde FATİH Projesinin içerik kısmını oluşturan EBA, Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü tarafından yürütülen çevrimiçi bir sosyal eğitim platformudur. Bu platformun hedefi, okulda, evde, kısacası gereksinim görülen her

yerde bilişim teknolojileri araçlarından faydalanarak etkili materyal kullanımını destekleyip teknolojinin eğitimle bütünleşmesini sağlamaktır. EBA, sınıf düzeylerine uygun, güvenilir ve doğru e-içerikler sunmak için oluşturulup güncellenmeye devam etmektedir. Teknolojik imkanlardan faydalanabilmek için hayata geçirilen EBA Projesi sayesinde eğitimde sınırların kaldırması, eğitimin kalite ve niteliğinin artırılması amacıyla okullarda uygulanmaya başlanmıştır EBA içerisinde birçok eğitim hizmeti bulunmakla beraber günümüzde ilköğretim ve ortaöğretim öğrencilerince önemli ölçüde kullanılmaktadır.

Öğretmen ve öğrenciler başta olmak üzere eğitimin bütün paydaşları için hazırlanan EBA;

- Farklı, zengin ve eğitici içerikler sunmak
- Bilişim teknolojilerinin eğitimde kullanılmasını sağlamak.
- İçerikle ilgili gereksinimleri karşılamak.
- Sosyal ağlar aracılığıyla eğitimin paydaşlarının bilgi alışverişinde bulunmalarını sağlamak.
- Zengin ve giderek büyüyen arşiviyle kullanıcılara katkı sağlamak.
- Bilgiyi yeniden yapılandırmak ve yeni bilgiler üretmek
- Farklı öğrenme özelliklerine sahip öğrencilere katkıda bulunmak
- Tüm öğretmenleri ortak bir platformda buluşturarak eğitime birlikte yön verilmesini sağlamak.

Teknolojinin bir amaç değil bir araç olarak kullanılması amacıyla tasarlanan sosyal bir eğitim platformudur (MEB, 2022).

2.2.3. Uzaktan Eğitimin Sınırlılıkları

Uzaktan eğitimin birçok avantajının yanı sıra önemli sınırlılıkları da bulunmaktadır. Öncelikle uzaktan eğitim günümüzde teknik araç gereçlerle yapıldığından önemli bir maliyet içermektedir. Bu maliyet hem öğretici hem de öğrenciler için geçerlidir. Uzaktan eğitim için öncelikle internet ve telefon ve tablet gibi araçlar gerekmektedir. Ancak her öğrencinin bu araç gerece ulaşamaması uzaktan eğitimin en temel

sınırlılıklarından birisidir. Türkiye’de gerek kamu kurumları gerekse de sivil toplum örgütleri tarafından öğrencilere tablet dağıtılmasına rağmen tüm ihtiyaç sahibi öğrencilere ulaşılamamıştır. Üniversite seviyesinde de kurumlar sadece uzaktan eğitimin alt yapısını sağlamış ama araç-gereç yardımıyla bulunamamıştır. İletişim operatörleri ise öğrencilere ve öğretmenlere yer yer internet hediyesi vererek bu sınırlılığı aşmaya çalışmışlardır.

Teknik sorunlar uzaktan eğitimin en temel sınırlılıklarından birisi olarak öne çıkmaktadır. Bu bağlamda öne çıkan diğer sınırlılıklar şöyle sıralanabilir:

- Ders işleme şekillerinin süreç içinde monotonlaşması ve öğrencilerin çok daha kolay sıkılması,
- Öğrencilerin ve öğretmenlerin motivasyonlarını uzun süre ekran karşısında koruyamamaları,
- Uzaktan eğitimin maliyetinin yüksek olması,
- Öğretmenlerin dersi işleme şekillerinin ve metotlarının sınırlı olması,
- Öğretmen ve öğrenci ilişkisi yüz yüze olmadığından yaşanan iletişim problemleri,
- Geleneksel öğretimde öne çıkan gizil öğrenme şeklinin uzaktan eğitimde önemli ölçüde yok olması,
- Öğretmenin rol model olma durumunun sınırlanması,
- Öğretmenlerin mail ya da mesajlara geç cevap vermesi,
- Öğrenci ve öğretmenlerin teknik bilgi ve becerilerinin kısıtlı olmasından dolayı uzaktan eğitim sistemlerini iyi kullanamamaları ve hizmet içi eğitimlerin eksik kalması,
- Geleneksel eğitimde sınıf içinde ve ders aralarında sosyalleşme imkanları varken uzaktan eğitimde böyle bir şey söz konusu değildir,
- Odaklanma sorunlarının ve uzun süre ekran başında kalmanın getirdiği fizyolojik ve psikolojik sorunlar (Yang ve Cornelius, 2004: 866; Eti ve Karaduman, 2020: 639; Erol ve Erol, 2020: 533).

2.2.4. Uzaktan Eğitimin Avantajları

Yukarıda sayılan sınırlılıklarla birlikte uzaktan eğitimin birçok açıdan da avantajları bulunmaktadır. Ancak bu avantajların işlevinin yerine gelmesinde öncelikle hem öğretmenin hem de öğrencinin uzaktan eğitim araçlarına sahip olması gerekmektedir. Bu araçlar elde edildikten sonra uzaktan eğitimin temel avantajları şöyle sıralanabilir:

- Uzaktan eğitim tüm öğrencilerin eğitim ve öğretim faaliyetlerine ulaşmasını sağlayarak eğitimdeki fırsat eşitliği ilkesinin uygulanmasını sağlar,
- Eğitim ve öğretim faaliyetlerinde zaman ve mekan konusunda esnekliklerin sağlanması,
- Öğrenciler özellikle eş zamansız uzaktan eğitimde istedikleri konuyu tekrar tekrar dinleyebilmektedir.
- Pandemi ya da diğer coğrafi ve sağlık felaketlerinde eğitimin aksamaması için en önemli yollardan birisidir (Kaya, 2002; Tuncer ve Taşpınar, 2008; Düzgün ve Sulak, 2020).

2.2.5. Korona Sürecinin Eğitime Etkileri ve Uzaktan Eğitim

Covid-19 salgını, 2020 yılında tüm dünyada hayatı alt üst etmiş, vaka ve ölüm insidansı nedeniyle pandemi olarak kabul edilmiştir. Bu süreçte birçok ülke sınırlarını dış dünyaya kapatarak kendilerini karantinaya almıştır. Bu kararlar izolasyona dayalı olduğu için tüm dünyada panik ve endişeye yol açmış, “evde kal” çağrılarına destek verilmiş, ülkeler çeşitli alanlarda örgün eğitim faaliyetlerine geçici olarak ara vermiş, uzaktan eğitim yöntemine dönmüştür (Koçoğlu, vd., 2020).

Covid-19'un dünya çapında öğrenciler, öğretmenler ve eğitim kurumları üzerinde ciddi bir etkisi olmuştur. Yaşamı tehdit eden bu durumun bir sonucu olarak, dünyanın dört bir yanından birçok üniversite, eğitim sistemlerini hızlı bir şekilde uzaktan eğitime çevirmiştir. Salgın sırasında uzaktan eğitime geçişin ardından öğrenciler ve öğretim görevlileri için yeni ve alışılmadık bir dönem başlamıştır (Wangdi, Dema & Chogyel, 2021). Koronavirüs salgınından önceki süreçte, çevrimiçi öğrenme,

öğretmenler tarafından yalnızca harmanlanmış (karma) bir öğrenme ortamı oluşturmak için kullanılmaktadır. Ancak salgın ile birlikte gelişen yeni koşullar sonucunda uzaktan eğitim, öğrencilerin eğitimine devam edebilmeleri için etkili bir araç haline gelmiş ve eğitim kurumlarının çevrimiçi öğrenmenin önemini fark etmesini sağlamıştır (Koçoğlu, vd., 2020).

Korona süreci evrensel bir pandemiye neden olduğundan eğitim öğretim faaliyetleri tüm dünyada sekteye uğramıştır. Türkiye’de de benzer bir durum yaşanmıştır. Pandeminin kısa sürede geçmeyeceği anlaşıldığından ülkemizde de uzaktan eğitim faaliyetlerine geçilmiştir. Korona sürecinde eğitim olabildiğince yüz yüze ve okul ortamında yapılmaya çalışılsa da yine de pandeminin yükselmesi ve ölüm sayılarının yükselmesi eğitimin uzaktan bir şekilde yapılmasına neden olmuştur.

Korona sürecindeki uzaktan eğitim yönelimi birçok Avrupa ülkesinde olduğu gibi ülkemizde de görülmektedir. Bu bağlamda öncelikle ilkokul ortaokul ve liseler MEB’e bağlı olduğundan EBA sistemi geliştirilmiş ve öğrencilerin bu şekilde eğitim almaları sağlanmıştır. Bu süreçte hem öğretmenler hem öğrenciler için EBA’nın kullanımının öğrenilmesi açısından küçük videolar hazırlanmıştır. Ancak EBA da ilk defa bu kadar yoğun kullanıldığından zaman zaman aksamalar yaşandığı aktarılmaktadır. Ayrıca bu dönemde öğrencilerin bir kısmında tablet ve internet olmadığından milli eğitim bakanlığı, belediyeler ve sivil toplum örgütleri tarafından tablet ve internet yardımları yapılmıştır. Bu sorunun aşılması içinse öğretmenlerden bilgi alınmıştır (Kurnaz ve Seçemeli, 2020: 265).

Korona sürecinde üniversitelerin önemli bir kısmı ise kendi inisiyatifleri ölçüsünde uzaktan eğitim uygulamaları kullanmıştır. Bu bağlamda daha çok Google ve zoom gibi uygulamalar üzerinden uzaktan eğitimin sağlandığı görülmektedir. Lisansüstü eğitimler de aynı şekilde devam etmiştir.

Pandemiye bağlı olarak ortaya çıkan ölüm sayılarının düşmesiyle birlikte korona sürecinde eğitime süreç içinde aşamalı bir şekilde geçilmiştir. Bu süreçte en önemli eğitim kademelerinden birisini ilkokul oluşturmaktadır. İlkokul aşaması eğitim öğretim hayatının kritik dönemlerinden birisi olduğundan bu dönemde elde edilmesi gereken kazanımlar elde edilemediğinden daha sonra kazanılması çok daha zor olmaktadır. Bu kazanımların başında okuma yazma ve temel hesaplama becerileri

gelmektedir. MEB de bu sorunu ön gördüğünden öncelikle bu eğitim aşamasındaki öğrencilerin yüz yüze eğitime geçmesi sağlanmıştır. Bu doğrultuda korona sürecinde yüz yüze eğitime (haftada 2-3 gün şeklinde) aşamalı geçişler sağlanmıştır. Örneğin bazı bölgelerde sınıflar ikiye ayrılmış ve öğretmenler aynı dersleri daha az kişiye vermiştir. Sınıf mevcutlarının azaltılması koronanın yayılmasını engellemesi açısından önemlidir.

Vaka sayılarının düşmeye başlamasıyla birlikte üniversite seviyesinde ise öncelikle pratik ve uygulamalı bölümlerin yüz yüze eğitime geçmesine müsaade edilmiştir. Örneğin sanat fakülteleri ve mimarlık fakülteleri gibi uygulamalı dersleri yoğunlukta olan bölümlerin açılması için öncelik tanınmıştır (Kurnaz ve Seçmeli, 2020: 265).

Korona sürecinde tüm Türkiye’de eğitim faaliyetleri çoğunlukla eş zamanlı bir şekilde devam etmiştir. Eş zamanlı uzaktan eğitim tekniğine göre öğretmen ve öğrenci aynı zaman diliminde aynı uygulama üzerinden sisteme girerek eğitim öğretim faaliyetlerine katılmasını ifade etmektedir. Dolayısıyla birçok sınıf ve öğrenci grubu aynı anda derse katıldığından EBA sistemi bu yoğunluğu özellikle pandeminin ilk başlarında kaldıramadığından sorunlar yaşanmıştır. Ancak daha sonraki süreçte yaşanan aksamalar çözülmüştür. Dolayısıyla eş zamanlı eğitim de devam etmiştir.

Bu süreçte eğitimi etkileyen bir diğer temel durumu ise ölçme ve değerlendirme faaliyetleri oluşturmaktadır. Yüz yüze eğitim olmadığından sınavların önemli bir kısmı da yüz yüze yapılamamıştır. Bu bağlamda ölçme ve değerlendirmenin öncelikle ödevler üzerinden yapıldığı görülürken diğer yandan öğretmenlerin yazılı ödevler de talep ettiği gözlemlenmiştir. Ancak pandemi süreci hafiflemeye başladığından beri ölçme ve değerlendirme yeniden okul ortamında yapılmaya başlanmıştır. Bu durumda eğitim bir süre daha uzaktan eş zamanlı bir şekilde yapılsa da ölçme ve değerlendirmede yüz yüze olan sisteme geçilmiştir (Düzgün ve Sulak, 2020: 623).

Korona sürecinde açık öğretim fakültelerinin sınavları da önemli ölçüde uzaktan bir şekilde yapılmıştır. Bu sınavlar çoktan seçmeli bir şekilde online olarak yapılmıştır. Ancak bu sınavların yapılma biçimi de kısa süre içinde yüz yüze sınavlara dönmüştür. Korona sürecinin eğitim faaliyetlerine sanal öğrenme tekniklerini

katması da son derece önemli olmuştur. Öğretmenlerin ve öğrencilerin böylesi bir durumu pandemi koşullarında da olsa deneyimlemesi eğitimin aksamalarına rağmen de yapılabileceğini göstermiştir. Nitekim pandemi sonrasında da birçok öğrenci akademik çalışmalarında sosyal medya uygulamalarını etkin bir şekilde kullanmaya devam etmiştir. Bu uygulamaların başında youtube gelmektedir. Youtube bir video yükleme ve izleme uygulaması olarak sosyal medya bir parçası olarak da kullanılmaktadır.

Birçok öğretmen ve özel kuruluş tarafından hazırlanan eğitim videoları sisteme yüklenmeye bugün de devam etmektedir. Dolayısıyla öğrenciler de aynı şekilde eğitim almaktadır. Birçok öğrenci okuldan almış olduğu eğitimi videolarla da desteklemektedir. Dolayısıyla pandemi dönemindeki eğitim alışkanlıklarının pandemi ortadan kalktıktan sonra da devam ettiği söylenebilir. Bu durum sadece eğitim faaliyetlerinde değil işletme toplantılarının da uzaktan şekilde yapılmasında kendini göstermektedir.

2.3. İlgili Araştırmalar

Yerli ve yabancı literatürde derslerin uzaktan eğitim yoluyla yapılmasına ilişkin öğrencilerin, öğretmenlerin ve velilerin görüşlerinin ele alındığı çeşitli araştırmalar bulunmaktadır. Bu araştırmalardan birisinde Akgül ve Oran (2021) öğretmenlerin, öğrencilerin ve velilerin Pandemi sürecinde Sosyal Bilgiler dersinin uzaktan eğitim yoluyla verilmesine ilişkin görüşlerini incelemişlerdir. Nitel araştırma desenlerinden Fenomenoloji modeli kapsamında yürütülen çalışmaya Uşak il merkezinde bulunan ortaokullarda görev yapan 15 öğretmen, 15 öğrenci ve 15 öğrenci velisi dahil edilmiştir. Araştırmanın sonunda elde edilen bulgularda yüz yüze eğitimin uzaktan eğitime kıyasla öğrenciler açısından daha çok faydalı olduğu ayrıca öğrencilerin Pandemi döneminde öğretmenlerini ve arkadaşlarını özledikleri öğretmenlerin, velilerin ve öğrencilerin uzaktan eğitime yönelik görüşlerinde fikir birliğine varmadıkları belirlenmiştir.

Başka bir araştırmada Yeşilyurt (2021) Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin dersin uzaktan eğitim yoluyla verilmesine yönelik görüşlerini incelemiştir. Araştırma Düzce ilinde görev yapan 15 Sosyal Bilgiler öğretmeni ile yürütülmüştür. Yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak verilere ulaşılmış, içerik analizi ile analiz

edilmiş ve araştırmanın sonunda öğretmenlerin Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan kazanımları uygulamada zorlandıkları, devlet okullarında Sosyal Bilgiler dersine katılımın daha düşük olduğu, öğretmenlerin materyal temini konusunda zorlandıkları, buna karşın ders içi destekleyici etkinliklerde artış olduğu; ancak öğrencilerin bu etkinliklere katılma konusunda isteksiz davrandıkları görülmüştür.

Bulut (2020) Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının, dersin uzaktan eğitim yoluyla verilmesine yönelik görüşlerini incelemiştir. Tarama modeli kapsamında yürütülen araştırma 202 Sosyal Bilgiler öğretmen adayı ile yürütülmüştür. Araştırmanın sonunda öğretmen adaylarının uzaktan eğitimin zaman mekan esnekliği sağlama konusunda avantaj sağladığı hususuna yüksek katılım gösterdikleri ancak uzaktan eğitimi yüz yüze eğitimin alternatif olarak görmedikleri belirlenmiştir.

Sığın (2020) tarafından yürütülen başka bir çalışmada ise T.C. İnkılap Tarihi Ve Atatürkçülük dersinin uzaktan eğitim ile verilmesi konusunda öğretmen ve öğrenci görüşleri incelenmiştir. Betimsel desende yürütülen araştırmanın verileri yarı yapılandırılmış görüşme formu ile elde edilmiş görüşme formu sekiz öğretmen 105 öğrenciye uygulanmıştır. Araştırmanın sonunda öğrencilerin çoğunluğunun ders materyali ve konu özeti izlemedikleri, öğretmenlere soru sormadığı bunun için yüz yüze eğitimi tercih ettikleri görülmüştür.

Osmanoğlu (2020) Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin pandemi döneminde Türkiye'de uygulanan TV tabanlı uzaktan eğitime ilişkin görüşlerini incelemiştir. Araştırma bünyesinde 10 öğretmen ile görüşme yapılmıştır. Araştırma bulguları, TV tabanlı uzaktan eğitimde sorumlu öğretmenlerin kıyafetlerinin genel olarak uygun olduğunu, öğretmenin fiziksel görünüşünün önemli olmadığını, sunum yapan öğretmenlerin diksiyonunun ve sunumlarının akış planının yeterli olduğunu göstermiştir.

Akça (2020) ise COVID-19 Pandemisi sürecinde Sosyal Bilgiler alanında ortaokullarda uzaktan eğitim sürecinin nasıl uygulandığını ve süreçte karşılaşılan sorunları ele almıştır. Araştırmaya Kastamonu ilinin çeşitli ilçe ve merkezlerinde görev yapan 22 Sosyal Bilgiler öğretmeni katılmıştır. Veriler, yarı yapılandırılmış görüşme formu ile elde edilmiştir. Verilerin analizinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Analiz sonucunda Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin uzaktan eğitim sürecinde özellikle uzaktan eğitimin başlangıcında sorunlar yaşadığı, öğrencilerin

birçoğunun internet veya bilgisayar sorunları yaşadığı, uzaktan eğitim konusunda bilgilendirilmediği ve çok fazla bilgisayar başında oturmaktan sağlık sorunları yaşadıkları belirlenmiştir.

Palaza (2022) Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin COVID-19 pandemisi sürecinde uzaktan eğitim ve öğretim faaliyetlerine nasıl katıldıklarını araştırmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemleri altında fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Katılımcılar, amaçlı örnekleme yöntemleri kapsamında ölçüt örnekleme kullanılarak seçilmiş ve 2021-2022 eğitim öğretim döneminde Ankara'nın Mamak ve Sincan ilçelerinde görev yapan 15 Sosyal Bilgiler öğretmeni (9 erkek ve 6 kadın) oluşturmuştur. Veriler, araştırmacı tarafından ilgili literatüre göre geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla toplanmıştır. Sonuçlar, öğretmenlerin deneyimleri arasında teknolojik sorunların önemli bir yer tuttuğunu ve öğrencilerin uzaktan eğitim etkinliklerine erişememelerinin en önemli nedeninin düşük sosyo-ekonomik düzeyleri olduğunu ortaya koymuştur.

Çakmak ve Kaçar (2021) Diyarbakır'da görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin MEB tarafından yürütülen uzaktan eğitim faaliyetlerine ilişkin görüşlerini incelemiştir. Fenomenoloji modelinde yürütülen araştırmanın çalışma grubunu 2020-2021 eğitim öğretim yılının birinci döneminde Diyarbakır ilinde bulunan ortaokullarda görev yapan 20 Sosyal Bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır. Çalışmanın sonuçlarına göre; Uzaktan eğitim sürecinde öğrenciler için gerekli donanım ve internet yetersiz kalmaktadır. Uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerin canlı derslere katılım düzeyi düşüktür.

Deveci (2015) üniversite öğrencilerinin Sosyal Bilgiler değerler eğitiminin uzaktan eğitim sistemi ile verilmesine ilişkin görüşlerini incelemiştir. Çalışma, nitel araştırma yaklaşımına dayalı yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak tamamlanmıştır. Katılımcılar, 2013-2014 eğitim-öğretim yılı güz döneminde Eskişehir Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesinde öğrenim gören Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarıdır. Elde edilen bulgulara dayalı olarak, uzaktan eğitim sistemi aracılığıyla öğrencilere değer eğitimi verilmesinin toplumsal düzenin korunmasını ve etkin vatandaşlar yetiştirilmesini kolaylaştırması nedeniyle toplumsal yaşama önemli katkılar sağlayabileceği belirlenmiştir.

Kızıık (2021) ise çalışmasında Sosyal Bilgiler retmenlerinin uzaktan eğitime ilişkin görüşlerini incelemiştir. Araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan durum çalışması modeli ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın rneklemini Gaziantep ili Nizip ilçesinde görev yapan Sosyal Bilgiler retmenleri oluşturmaktadır. Araştırma çerçevesinde katılımcıların çoğunun uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerin gerekli imkanlardan mahrum olduğu belirtilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli

Araştırma içerisinde derinlemesine bilgi almaya imkan sağlayan nitel metodoloji tercih edilmiştir. Nitel araştırma yaklaşımında birçok farklı model bulunmaktadır. Araştırmada nitel araştırma modellerinden fenomenoloji kullanılmıştır. Fenomenolojik araştırma, bireylerin belirli bir fenomenle ilgili deneyimlerinin özünü inceler (Creswell, 2003). Fenomenoloji sosyoloji, psikoloji, sağlık bilimleri ve eğitim kaynaklı araştırmalarda da yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu araştırmada ele alınan olgu Ortaokul öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersi kapsamında uzaktan eğitim sürecine yönelik görüşleri olduğundan bu yöntem tercih edilmiştir.

3.2. Çalışma Grubu

Araştırma veri seti oluşturulurken Nevşehir İlindeki devlet ve özel okullarda öğrenim hayatı devam eden 29 öğrenciden yararlanılmıştır. Araştırmaya 8 kadın 21 erkek katılımcı amaçlı örneklem yöntemlerinden yakın örnekleme yöntemine göre belirlenmiştir. Yakın örnekleme araştırmacının yakın yerleri tercih etmesiyle belirlenen bir örneklem metodudur. Bu yöntemde aslolan bütçe ve zamandan tasarruf etmektir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu çalışmada çalışma grubu tespit edilirken öğrencilerin uzaktan eğitime katılıp katılmadığı da önceden sorulmuş ve öyle örnekleme dahil edilmiştir.

Tablo1

Katılımcıların Demografik Özelliklere Göre Dağılımı

Demografik Değişken	Kategori	N
Cinsiyet	Kadın	8
	Erkek	21
Yaş	10-12	6
	12-14	23
	14-16	
Uzaktan Eğitimi Kaçınıcı Sınıfta Aldınız	5	10
	6	16
	7	19
Okulunuz	Özel Okul	10
	Merkez Devlet Okulu	11
	Köy/Kasaba Devlet Okulu	8
Uzaktan eğitim sürecinde derslere katılmak için hangi araçları kullandınız?	Bilgisayar	21
	Tablet	5
	Telefon	11
	Hepsi	4

Tablo incelediğinde katılımcı öğrencilerin bir kısmının 5. 6. ve 7. sınıfların ikisinde birden uzaktan eğitim aldığı görülmektedir. Bununla birlikte katılımcı öğrencilerin çoğunluğu erkektir. Ayrıca uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerin kullanılan gereçlerin birden fazla olduğu tespit edilmiştir.

3.3. Veri Toplama Aracı

Ortaokul öğrencilerinin uzaktan eğitim sürecinde Sosyal Bilgiler dersine yönelik görüşlerini belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmada, veri toplamak için yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formunda uzaktan eğitim sürecinde Sosyal Bilgiler dersine yönelik görüşleri ortaya çıkarılması adına alt problemlerimiz doğrultusunda beş adet soru yer almıştır. Sorular oluşturulurken temel dayanak noktalarımız; sosyal bilgiler öğretim programı, kazanımlarımız ve araştırmacının uzaktan eğitim tecrübesi olmuştur. Açık uçlu olan görüşme formunda yer alan sorular uzman denetiminden geçirilmiştir. Sorular üzerine uzmanlarla yapılan görüşme neticesinde, uzmanlardan soruların ortaokul yaş düzeyine göre

anlaşılır olması yönünde görüşler gelmiştir. Uzmanlardan gelen geri dönüşlere göre düzenlenen görüşme formuna son şeklini vermek için ortaokul yaş düzeyinde öğrencilerle iki pilot görüşme yapılmıştır. Yapılan pilot görüşmeler neticesinde görüşme formunda son düzenlemeler yapılmış ve görüşme formuna son hali verilmiştir. Bu şekilde ölçme aracının geçerliği artırılmaya çalışılmıştır. Görüşme formunda yer alan sorular aşağıda sıralanmaktadır;

1. Uzaktan eğitimin teknik altyapısına dair görüşleriniz nasıldır?
2. Uzaktan eğitimde Sosyal Bilgiler dersinin işlenişine yönelik görüşleriniz nasıldır?
3. Uzaktan eğitimde ders motivasyonunuza yönelik görüşleriniz nasıldır?
4. Uzaktan eğitimle yapılan Sosyal Bilgiler derslerinin, yüz yüze eğitime göre olumlu yönleri nelerdir?
5. Uzaktan eğitimin olumsuz yönlerine dair görüşleriniz nasıldır?

3.4. Araştırmacının Rolü

Bu araştırmada araştırmacı ilk olarak literatür bulgularına ve uzman görüşlerine dayalı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu oluşturmuştur. Araştırmacı bu rolünde oluşturduğu yarı yapılandırılmış görüşme formunu süreç boyunca iyileştirme amacıyla değerlendirmiştir. Araştırmacı bu çalışmada ayrıca görüşmeci rolüyle de görev almıştır. Bu doğrultuda katılımcılarla yapılan görüşmeler araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu süreçte katılımcıların görüşlerini derinlemesine bir şekilde belirleyebilmek için sondaj sorular yönelmiştir. Araştırmacı elde edilen verilerin analizinde de rol almış ve kod ve temaların belirlenmesi sürecine bir gözlemci olarak da dâhil olmuştur. Dolayısıyla araştırmacı uygulamanın yürütülmesi, verilerin toplanması ve analizinde aktif rol almıştır.

3.5. Verilerin Toplanması

Çalışmada, nitel araştırma yaklaşımına dayalı yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak yüz yüze görüşmelerle veriler toplanmıştır. Görüşmeler öğrencilerin okullarında yapılmış olup görüşme gerçekleşmeden bir ay öncesinde üniversite enstitüsü aracılığıyla il milli eğitim müdürlüğünden yazılı izinler alınmıştır. Ayrıca okul yönetimleri ve velilerin onayı da yine aynı şekilde alınmıştır. Görüşmelere başlamadan önce katılımcılardan görüşme formunun doldurulması istenmiştir.

Araştırmacı gözleminde doldurulan formlarda herhangi bir soru olduğu taktirde araştırmacı tarafından yönlendirmeler yapılmıştır.

3.6. Verilerin Yorumlanması

Araştırma sonucunda kazanılan veriler, kavramlar arası ilişkilere ulaşabilme amacıyla içerik analizi yapılmıştır. İçerik analizi daha net ifadelere ulaşmak ve daha derin bir analiz gerektiğinde tercih edilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). İçerik analizi sonucunda temalara ve kodlara ulaşılmıştır. Daha sonra bu temalar ve kodlar bir araya getirilerek bütünlük sağlanmıştır. Bu dönemde üretilen temalar ve kodlar arasındaki benzerlikler ve farklılıklar da dikkate alınmıştır. Ayrıca bulguların raporlanması sırasında uygun bölümlerde katılımcılardan doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Son olarak, doğrudan alıntıları bildirirken katılımcılar için K sembolleri kullanılmıştır.

3.7. Geçerlilik Güvenilirlik

Bir araştırmada bulguların doğruluğunu kontrol etmek için inanılırlık, güvenilirlik, onaylanabilirlik ve aktarılabilirlik gibi stratejilerin birinin ya da fazlasının belirtilmesi önemlidir (Creswell, 2003).

Görüşme formu, öğrenci fikir ve düşüncelerinden birbiri ile kıyaslanabilecek verilere ulaşabilmek için tercih edilen nitel veri toplama araçlarındandır (Aktaş, 2015). Formun kolay anlaşılması ve yönlendirici olmaması kriteri dikkate alınmış ve uzman incelemelerinden geçirilerek iç geçerlilik şartı sağlanmıştır. Ek olarak sosyal bilgiler öğretim kazanımlarına uygun olarak geliştirilmeye çalışılmıştır.

Öte yandan ulaşılan bulgularda kavramsal çerçeve uyumluluğu da göz ardı edilmemiştir. Ek olarak öğrenci görüşleri örnekler gösterilerek araştırma inandırıcılık kapasitesi artırılmıştır. Araştırmaya yönelik dış geçerlilik prensibini artırma amacıyla araştırma geliştirme süreçleri katılımcılara ayrıntılıca betimlenmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde örnekleme dâhil edilen öğrencilerden toplanan verilerin içerik analizi sonucunda ulaşılan bulgular araştırmanın soruları bağlamında beş alt boyutta incelenecektir.

4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında ele alınan ilk boyut olarak öğrencilerin uzaktan eğitimin teknik yapısına dair görüşleri ele alınmaktadır. Bu doğrultuda öğrencilere uzaktan eğitim sürecinde karşılaştıkları teknik avantajlar ve sorunlara dair soru yöneltilmiştir. Öğrencilerin cevaplarından hareketle oluşturulan kategori ve kodlar tablo 2’de gösterilmektedir.

Tablo 2

Öğrencilerin Uzaktan Eğitimin Teknik Yapısına Dair Görüşleri

Tema	Kategori	Kod	f
Teknik	Avantaj-Dezavantaj	Yarışma	12
		Video-Slayt	9
		Bağlantı	14

Katılımcı öğrencilerin uzaktan eğitimin teknik detayına dair görüşleri irdelendiğinde uzaktan eğitimi üç temel kod üzerinden değerlendirdikleri gözlemlenmiştir. Bu kodlardan birincisini *bağlantı* kodu oluşturmaktadır. Katılımcı öğrenciler bazen internet bazen de EBA’dan kaynaklı nedenlerle sisteme giriş yapamadıklarını ifade etmişlerdir. Az sayıdaki öğrenci ise herhangi bir sorun yaşamadıkları beyan etmişlerdir. Bununla birlikte zaman zaman sisteme girmiş olsalar da ses ya da

görüntü kalitesinde sorunlar yaşadıklarını aktarmışlardır. Bu kod öğrencilerin aşağıdaki görüşleriyle örneklendirilebilir:

- *“Pek çok bağlantı sorunuyla karşılaştım. Bu yüzden bazı yerlerde geri kaldım. Ama okulda eksiklerimi öğrendim” (K-14)*

- *“Birkaç defa bağlantı sorunu yaşadım” (K-5)*

- *“Bağlantı sorunundan dolayı konuları anlamam zorlaşmıştı” (K-9)*

- *“Uygulamadan ya da internet sağlayıcısından kaynaklı bağlantı sorunları ” (K-11)*

- *“Bağlantı sorunları oldu genelde odaklanamadım” (K-15)*

Bağlantı sorunu sadece öğrencilerin değil öğretmenlerin de yaşadığı sorunlardandır. Dolayısıyla da uzaktan eğitimin kalitesine doğrudan etki eden temel bir faktör olarak görülmektedir. Yaşanan teknik bağlantı sorunlarının temelinde ise EBA sistemi ve internet sağlayıcısı yer almaktadır. Diğer türlü katılımcı görüşleri irdelendiğinden her katılımcının en az bir adet teknik gerece ve internete sahip olduğu kaydedilmiştir.

Bu boyutta öne çıkan diğer kodu ise *yarışma* kodu oluşturmaktadır. Öğrenciler Sosyal Bilgiler dersinde uzaktan eğitime bağlı olarak akıllarında kalan en önemli detayın öğretmenin bir tür eğitim tekniği olarak kullandığı yarışma olduğunu belirtmişlerdir. Bu koda dair örnekler şöyledir:

- *“Eğitici oyunlar heyecanlı ve eğlenceliydi” (K-2)*

- *“Akşam etütlerinde yapılan yarışmalar çok eğlenceliydi” (K-19)*

- *“Akşamları sosyal ile ilgili oyun oynuyorduk. İki cihazdan girip birinde sorun çıkıyordu diğerinde de işaretleme yapıyorduk. Eğlenceliydi. Sosyal ile alakalı sorular çözüyorduk” (K- 18)*

- *“Kahoot yarışmalarında 1. olmam” (K-21)*

- *“Uzak eğitimdeki Sosyal Bilgiler dersinde oynadığımız oyunlarla ve aldığımız ödüllerle eğleniyorduk” (K-26)*

Yarışma kodunda görüldüğü üzere Sosyal Bilgiler dersi eğitiminde uzaktan eğitimde zaman zaman tercih edilen oyunlaştırma yoluyla eğitimin öne çıktığı görülmüştür. Uzaktan eğitimde öğrencilerin motivasyonunu her dem taze tutmak tüm derslerde olduğu gibi Sosyal Bilgiler dersinde de zordur. Dolayısıyla öğrencilerin dikkatlerinin çekilmesi son derece önemlidir. Uzaktan eğitim programları bu konuda öğretmenlere çeşitli imkanlar sunmaktadır. Bu imkanların başında ise oyunlar ve yarışmalar gelmektedir. Elbette bu yarışma ve oyunlar ilgili derse yöneliktir. Dolayısıyla eğitici bağlamda kullanılmaktadır. Katılımcı görüşleri değerlendirildiğinde uzaktan eğitimde öğretmenin kullandığı bu tekniğin faydalı olduğu da görülmektedir.

Bu boyutta öne çıkan diğer kodu ise video-slayt kodu oluşturmaktadır. Öğretmenlerin uzaktan eğitim teknolojisinde sıklıkla yararlandığı bu materyaller araştırma bu boyutunda sık tekrar eden kodlar arasındadır. Bu koda dair şu örnekler verilebilir:

- *“Bize öğretmenimiz haritadan sunumdan videolardan resimlerden vb. araçlarını kullanıyordu” (K-28)*
- *“Sosyal bilgiler dersinde hocamız videolar ve sunumlar kullandı. Bunlardan kullanılan görseller benim çok hoşuma gitti” (K-2)*
- *“Video ve sunumlarla dersten daha fazla verim almamız sağlandı” (K-4)*
- *“Video, slayt ve harita çok kez kullanıldı. En güzel ve verimli olan bence slayttı” (K-6)*
- *“Slayt ve bazı online oyunlar. Online oyunlar en çok hoşuma gidenlerdi” (K-29)*
- *“Sunum en çok aklımda kaldı. Çünkü öğretmenimiz coşkulu anlatıyordu” (K-10)*

Uzaktan eğitimde öğretmenin ekran karşısına geçip sadece sunuş yoluyla dersi anlatması en sıradan anlatımlarından birisidir. Öğrencilerin sıkılmasına ve derse dair motivasyonlarını kaybetmelerine neden olması bakımından önemlidir. Bu bağlamda öğretmenler sık sık slayt ve video gibi ders anlatım tekniklerinden yararlanmaktadır. Sosyal bilgiler dersi daha çok teorik konular üzerinden ilerlediğinden slaytlarla öğrencinin dikkatini taze tutmak önemlidir. Slaytlardaki basit bir geçiş bile

öğrencinin dikkatinin diri kalmasına yardımcı olmaktadır. Burada da katılımcı öğrenciler, öğretmenin kullanmış olduğu uzaktan eğitim tekniklerinden memnun kalmıştır.

Slayt tekniği eğitim için sıradan bir teknik olsa da yine pandemi dönemi için önem kazanan tekniklerdendir. Böyle bir dönemde öğrencilerin dikkatini ekranda tutmaya çalışmak her öğretmen için zorluk içeren bir süreç olmuştur. Slaytlarla sadece teorik bir konu anlatımı değil bununla birlikte pratiğe dair de bilgiler aktarılabilmektedir. Çünkü slayt tekniğinde sadece basit bir şekilde yazı akışı değil bununla birlikte görseller ve videolar da kullanılabilir. Örneğin öğretmen Sosyal Bilgilere dair bir konuyu teorik olarak anlattıktan sonra 2-3 dakikalık bir videoyu yine slayt içinde izletebilmektedir. Dolayısıyla bu teknik kendi içinde video ve görseller gibi pekiştireçler içeren bir teknik olarak da öne çıkmaktadır.

Sonuç olarak araştırmanın bu teknik boyutunda üç temel kod öne çıkmıştır. Bu kodlar avantaj-dezavantaj kategorisinde ve teknik temasında birleştirilmiştir. Uzaktan eğitimin en temel dezavantajını bağlantı problemlerinin ve öğrencilerin motivasyon problemlerinin oluşturduğu görülmüştür. Öğretmenin kullanmış olduğu eğitici oyunların ise öğrencilerin derse yönelik ilgisini diri tuttuğu gözlemlenmiştir.

Araştırmanın bu boyutunda ilgili kodlara bağlı olarak öne çıkan bir diğer değişkeni ise öğrencilerin tutumları oluşturmaktadır. Öğrenci tutumlarının daha çok eğlenmek ya da iyi zaman geçirmeye yöneldiği söylenebilir. Dolayısıyla gerek uzaktan eğitimde gerekse de geleneksel eğitim metodunda öğretmenlerin öğrencileri çok sıkmadan ama var olan öğretim programından da ödün vermeden bir eğitim öğretim faaliyeti geliştirmesi gerekmektedir. Böyle bir süreçte teknolojiden olabildiğince yararlanılması gerekmektedir. Nitekim yeni nesil çocuklar büyük bir teknolojik gelişmenin içine doğmuş olduklarından öğrenme ve gelişmelerinde de teknoloji son derece etkili olmaktadır. Dolayısıyla gerek dijital oyunlar gerekse de internet teknolojileri eğitime eklenmelidir. Bu yaklaşım eğitimi hayatın bir parçası olarak olağan akış içinde deneyimleme imkânı da sunacaktır.

4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamındaki diğer bir boyutu ise uzaktan eğitime yönelik Sosyal Bilgiler özelindeki görüşler oluşturmaktadır. Her dersin kendi iç dinamikleri farklı olduğundan uzaktan eğitimin etkileri de farklılaşmaktadır. Araştırma verileri incelendiğinde bu boyut kapsamındaki kod-kategori ve tema aşağıdaki tabloda verilmektedir.

Tablo 3

Öğrencilerin Uzaktan Eğitimin Sosyal Bilgiler Dersine Dair Görüşleri

Tema	Kategori	Kod	f
Geleneksel	Yüz Yüze	Sınıf	20
		Odaklanma	9

Bu boyut bağlamında öne çıkan iki kodu sınıf ve odaklanma kodları oluşturmaktadır. Katılımcı öğrenciler Sosyal Bilgiler dersinin uzaktan bir şekilde yapıldığında odaklanma problemleri yaşadıklarını aktarmakla birlikte sınıf ortamında yaptıkları derslerde çok daha iyi odaklandıklarını da vurgulamışlardır.

Katılımcı öğrenciler uzaktan eğitimde odaklanma sorunları yaşadıklarını ve geleneksel olarak yüz yüze eğitimin daha verimli olduğunu vurgulamışlardır. Bu bağlamda 20 öğrenci üzerinden sınıf kodu, 9 katılımcı üzerinden ise odaklanma kodu belirlenmiştir. Araştırmanın bu boyutundaki kategoriye ise yüz yüze kategorisi oluşturmaktadır. Tema ise geleneksel olarak belirlenmiştir. Bu boyutta sık tekrar kod olan sınıf koduna yönelik aşağıdaki katılımcı görüşleri örnek verilebilir:

- “yüz yüze eğitimi tercih ederdim” (K-20)
- “yüz yüze eğitimi tercih ederdim” (K-21)
- “yüz yüze eğitimi seçerdim. Çünkü sınıf ortamında öğretmen ve arkadaşlarımın destek olması, öğretmene sorular sormak konuyu anlamamı pekiştiriyordu” (K-25)

- *“Ben yüz yüze tercih ederim. Çünkü pek verimli olmuyordu. Anlamadığımızda hiçbir şey olmuyordu. Ama okuldayken anlamadığım konuları öğretmenime sorabiliyordum. Etüt verebiliyordu.” (K-28)*
- *“Yüz yüze eğitimi tercih ederdi. Çünkü yüz yüze eğitim uzaktan eğitime göre daha verimli oluyordu” (K-4)*
- *“Yüz yüze çünkü öğretmenim anlatmasındaki coşkusunu hissetmek tabii ki daha güzel olurdu” (K-10)*
- *“Yüz yüze tercih ederdim. Materyallere dokunmak, hocayı görmek, tahtada yazmak daha güzeldi” (K-16)*

Katılımcı öğrencilerden yapılan alıntılar dikkate alındığında yüz yüze eğitimin çok daha etkili olduğu görülmektedir. Öğrencilerin bu yaklaşımları literatürdeki yaklaşımlarla da örtüşmektedir. Öğrencilerin yüz yüze eğitimi önemseydiği temel değişkenlerden birisini fiziksel yakınlık ve öğretmen oluşturmaktadır. Nitekim katılımcılar öğrenemedikleri ya da anlamadıkları zaman öğretmenlere sorduklarını ifade etmişlerdir.

Uzaktan eğitimde de öğrencilerin öğretmenlerine anlamadıklarını sorma gibi bir imkanı vardır. Ancak katılımcılar sanki böyle bir imkan yokmuş gibi ifadelerde bulunmuşlardır. Bu sorunun yaşanmasında katılımcı öğrencilerin uzaktan eğitimdeki bir diğer sorunu ortaya çıkarmaktadır. Öğrencileri uzun bir süre yüz yüze eğitim görmüş olduklarından uzaktan eğitimde odaklanma ve motivasyon sorunları yaşamaktadırlar. Dolayısıyla uzaktan eğitim öğretmen ya da kurum tarafından ne kadar ciddiyetle yürütülse de öğrencilerin geçmiş deneyimlerinden dolayı aynı ciddiyetle uzaktan eğitime bakmamaktadırlar.

Katılımcı görüşleri irdelendiğinde uzaktan eğitim öğrenmeyle ilgili yaşattığı bir diğer sorunu ise ders araları, sosyal ortam ve arkadaşlar oluşturmaktadır. Nitekim öğrenciler ders aralarında da arkadaşlarına sorarak da öğrendiklerini ifade etmektedirler. Ayrıca ders araları öğrencilerin sosyalleşmesini de sağlamasından ötürü de önemlidir. Ancak uzaktan eğitimde böylesi bir imkan yoktur.

Uzaktan eğitimdeki bir diğer değişkeni ise katılımcı görüşlerine göre kullanılan materyallerin etkililiği oluşturmaktadır. Aslında uzaktan eğitimde de yüz yüze eğitimde olduğu gibi birçok farklı materyal kullanılabilir. Hatta uzaktan eğitimde internetin sağlamış olduğu imkanlarla çok daha fazla eğitim tekniği ve materyal kullanılabilir. Ancak katılımcı öğrencilerin bir kısmı için yine de materyallerin geleneksel yüz yüze eğitim ortamında olması daha etkili olmaktadır. Bu durumun nedenleri de daha önce ifade edildiği üzere uzaktan eğitimde istenen ciddiyetin sağlanamamasıdır. Nitekim öğrenciler için materyal yine aynı materyaller olmasına rağmen yine de yüz yüze eğitimdeki sınıf ortamının yerini alamamaktadır.

Araştırmanın bu boyutunda öne çıkan diğer değişkeni ise odaklanma kodu oluşturmaktadır. Uzaktan eğitimde odaklanma her aşamadaki öğrencinin temel problemi olarak bu çalışmada da öne çıkmıştır. Bu bağlamda araştırma odaklanma koduna örnek oluşturan cevaplar şöyledir:

- *“yüz yüze çünkü daha kolay odaklanıyorum” (K-13)*
- *“yüz yüzeyi seçerdim. Çünkü uzaktan çoğu şeyler anlaşılıyordu. Okuldaki gibi olmuyordu” (K-14)*
- *“Yüz yüze eğitimde internet gibi sorunları olmuyordur” (K-18)*

Uzaktan eğitimdeki odaklanma problemlerinin birden fazla nedeni bulunmaktadır. Bu nedenlerden birincisi ev ortamı ve ev ortamında sınıf ortamındaki disiplinin olmamasıdır. Diğer yandan uzaktan eğitimin en temel değişkeni olan internetin yer yer kesilmesi öğrencilerin odaklanmasını zorlaştıran bir etmendir. Aslında bu sorun sadece öğrenciler için değil öğretmenler için de geçerlidir. Derse yönelik odaklanmanın son derece zorlaştığı internet kesilmelerinde öğrencinin de öğretmenin de yeniden odaklanması zorlaşmaktadır.

Odaklanma sorunlarının ortaya çıkmasındaki bir diğer nedeni ise ev ortamı oluşturmaktadır. Öğrenciler ev ortamında birçok farklı değişkenle aynı ortamda bulunmaktadır. Kardeşleri ya da anne-babası tarafından rahatsız edilebilmektedir. Ev ortamında birçok farklı ses olabilmekte ve öğrencilerin odaklanması zorlaşmaktadır.

Diğer yandan öğrenciler uzaktan eğitimin başında tek başına olduklarından odaklanmaları zor olmaktadır. Nitekim sınıf ortamında arkadaşlarının olması onların birlikte hareket etmesini sağlayarak odaklanmalarına da yardım etmektedir.

4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci boyutunda görüldüğü üzere katılımcı öğrencilerin uzaktan eğitimde odaklanma sorunları yaşadıkları gözlemlenmiştir. Ancak pandemi dönemindeki uzaktan eğitim uzun bir süre devam ettiğinden öğrencilerin motive edilmesi de son derece önemli hal almıştır. Motivasyon eğitimin en temel faktörlerinden birisi olarak öne çıkmaktadır.

Yüz yüze eğitim süreçlerinde de öğretmenlerin öğrencilerin motive olabilmesi için birçok farklı şey deneyebilmektedir. Ancak uzaktan eğitimde öğretmenler yardımcı olmaya çalışsalar da yan yana olamadıklarından öğrencilerini motive etmekte zorluk çekebilmektedir. Motivasyonun yükselmesi öğrencilerin odaklanmasını da olumlu yönde etkileyeceğinden öğretmenler gerek materyal kullanımını üzerinden gerekse de başarılı olma üzerinden öğrencilerin motivasyonlarını yükseltmeye çalışmaktadır.

Motivasyona dair değişkenlerin bir kısmı öğrencilerin kendi öz denetimlerden çıkmakta diğer kısmı ise öğretmenler tarafından sağlanmaya çalışılmaktadır. Öğrencilere bakan yönüyle eğlenme, öğrenme ve iyi vakit geçirme gibi motivasyon öğeleri öne çıkarken öğretmenlerin motivasyon araçlarının başında başarılı olmanın önemini anlatma gelmektedir. Bu bağlamda araştırmanın bu boyutunda öne çıkan kodlar aşağıdaki tabloda verilmektedir.

Tablo 4

Öğrencilerin Uzaktan Eğitimin Motivasyonuna Dair Görüşleri

Tema	Kategori	Kod	f
Motivasyon	Öğrenci-Öğretmen	Başarı	14
		Sevme	9
		Öğretmen	6

Tablo-4 incelendiğinde katılımcı öğrencilerin görüşleri öğretmen, sevmeye ve başarı kodu üzerinden analiz edilmiştir. Motivasyon sürecinde öne çıkan kodlar öğretmen ve öğrenci bağlamında farklılaşsa da buradaki merkezi rol öğretmendir. Bu araştırmanın temel örneğini ortaokul öğrencileri oluşturduğundan başarı ve sevmeye rolünde de öğretmenin rolü öne çıkmaktadır. Çünkü bu seviyedeki öğrencilerin henüz kendi öz denetimleri gelişmiş olmadığından motivasyonlarında da kendi bireysel yaklaşımlarından daha çok öğretmen ve velilerinin denetimleri etkili olmaktadır. Bu bağlamda ilgili yaş grubu da düşünüldüğünde öğretmenlerin motivasyon araçları yaratmaları öğrencilere rehber olma görevlerini iyi yapmaları son derece önemlidir.

Araştırmanın bu boyutunda öne çıkan kodlar başarı, sevmeye ve öğretmen bağlamında gelişmiştir. Başarı kodu üzerinden analiz edilen fikirleri öğrencilerin kendi kendilerini başarılı kılmak için mücadele ettiklerini göstermektedir. Bu koda göre öğrencilerin sınavlarda ve genel olarak hayatta başarılı olabilmek adına ders çalıştıkları ve Sosyal Bilgiler dersinde de uzaktan da olsa bu şekilde motive olduklarını göstermektedir.

Ülkemizde sınav merkezli bir eğitim sistemi olduğundan öğrencilerin derslerde başarılı olma motivasyonu sürekli baskı üzerinden tesis edilebilmektedir. Dolayısıyla öğrencilerin başarılı olma isteği de derslerdeki motivasyonlarının oluşmasında etkili olmaktadır. Bununla birlikte hem başarı hem de sevmeye kodu iki açıdan değerlendirilmelidir. Birincisi kendi kendini motive eden öğrencinin kendi öz denetimi gelişmiş demektir. Ancak bu öz denetimin sağlanmasında da öğretmenin de rolü bulunmaktadır. Benzer bir durum sevmeye kodunda da geçerlidir. Çünkü dersin sevilmesinde öğrenci yönelimleri etkili olsa da öğretmen değişkeninin de rolü bulunmaktadır.

Başarı koduna dair katılımcı görüşlerine şu örnekler verilebilir:

- *“kendime hep çok çalış diyerek motive oldum” (K-7)*
- *“ben başarabilirim diyerek kendimi motive ettim” (K-19)*
- *“Motivasyonu aile yardımıyla çözdüm” (K-20)*

- *“Motivasyonum bozulduğunda kendimi teselli ettim” (K-22)*
- *“Derste öğrendikçe motivasyonum arttı” (K-26)*
- *“Dersleri geçersen daha iyi sonuçlarım olacak diyerek motive oldum” (K-2)*
- *“Kendime hayallerimi hatırlatarak motive oldum” (K-4)*

Bu koda dair katılımcı öğrenci görüşleri irdelendiğinde öğrencilerin özellikle ben kavramını kullandıkları gözlemlenmektedir. Bu durum öğrencilerin kendi kendilerini motive eder durumda olduklarını göstermesi bakımından son derece önemlidir. Nitekim ilerleyen dönemlerde -özellikle üniversite seviyesinde- öğrenciler öğretmenlerini sevmeden de derslerine gereken önemi vermek durumundadır. Öğretmenin ve dersin sevilmesi elbette akademik başarı üzerine olumlu katkılar verecektir. Ancak eğitim seviyesi yükseldikçe öğretmenler bu rolden çıkabilir. Sadece işini profesyonel olarak yapar. Öğrenciden de sorumluluklarını yerine getirmesini ister. Dolayısıyla çocukların bu seviyede motivasyon sorunlarını kendi kendilerine çözmeleri son derece önemli bir detay olarak öne çıkmaktadır.

Motivasyon eğitim hayatı boyunca her zaman önemli bir ilke olmaktadır. Dolayısıyla öğrencinin bir şekilde derse hazırlanması, dersi takip etmesi için motive olması başarısını etkileyecektir. Motive olan öğrenci odaklanma sorununu da çözmekle birlikte başarısı artacaktır. Söz konusu uzaktan eğitim olduğunda motivasyonun sağlanması yer yer daha zor olsa da bu araştırma özelinde kodun sık tekrar etmesi örneklem grubu bağlamında olumlu bir özellik olarak değerlendirilmelidir.

Araştırmanın boyutundaki diğer kodu ise sevme kodu oluşturmaktadır. Dersin sevilmesi, ilgili duyulması kolaylıkla öğrencinin ilgili derste başarılı olmasını sağlarken öğretmenin sevilmesi de benzer bir etkinin sağlanmasında etkili olur. Dersin ya da öğretmenin sevilmesi doğrudan bir şekilde öğretmenin rolünü ortaya çıkardığından öğretmenlerin bu seviyedeki öğrencilerle ilişki kurmasına son derece dikkat edilmelidir. Çünkü öğretmenin en çok rol model alındığı dönemlerden birini ortaokul yaş aralıkları oluşturmaktadır.

Sevme boyutuna dair katılımcı görüşlerinden örnekler şunlardır:

- *“Hocamız sorular falan açıyordu. Oyun gibi oynuyorduk” (K-18)*
- *“Çeşitli yarışmalar yapıyorduk hoşuma gidiyordu” (K-1)*
- *“Sevdiğim bir ders olduğundan motivasyon sorunu yaşamadım” (K-5)*
- *“Tarih konularını sevdiğimden o konularda motivasyon sorunu yaşamıyorum” (K-15)*
- *“Ders eğlenceli olduğu için motive oldum” (K-24)*
- *“Tarihle ilgili kitaplar okuyunca dersi sevmeye başladım” (K-25)*
- *“Derse coşkuyla giriyordum” (K-10)*

Sevme koduna dair katılımcı görüşleri irdelendiğinde sevme kodunun da iki ayrı açıdan incelenebileceği görülmektedir. Bunlardan birincisini öğrencilerin kendilerinin derse ve dersin konularına dair ilgisi oluşturmaktadır. Örneğin bu görüşler *“sevdiğim bir ders olduğundan motivasyon sorunu yaşamadım (K-5), tarihle ilgili kitaplar okuyunca dersi sevmeye başladım” (K-25), “tarih konularını sevdiğimden o konularda motivasyon sorunu yaşamıyorum” (K-15)* öğrencilerin dersi sevdiklerini göstermektedir.

Sevme kodunda öne çıkan diğer ayrıntıyı ise öğretmenin dersi çeşitli etkinliklerle sevdirmesi oluşturmaktadır. Bu duruma yönelik örneklerse şunlardır: *“hocamız sorular falan açıyordu. Oyun gibi oynuyorduk” (K-18), “çeşitli yarışmalar yapıyorduk hoşuma gidiyordu” (K-1) “ders eğlenceli olduğu için motive oldum” (K-24).*

Öğretmenlerin en önemli rolü herhangi bir konuyu ve kazanımlar bütünü öğrencilere akademik olarak kavratmaktır. Ancak bu rolle birlikte eğitimin ve öğretmenlerin etik rolleri de bulunmaktadır. Bu etik roller değer eğitimi üzerinden ve özellikle de rol model olma üzerinden geçmektedir. Ortaokul yaş aralığında ise rol model olma özelliği diğer akademik aşamalara göre daha ön planda yer almaktadır. Dolayısıyla dersin sevilmesinde de öğretmenlerin öğrencilere iyi davranması ya da öğrencilerin öğretmenlerini sevmesi de etkili olmaktadır.

Bu boyuttaki son kodu ise öğretmen kodu oluşturmaktadır. Öğretmen kodu üzerinden öğrenci motivasyonlarının öğretmenin kendisiyle ya da kullanmış olduğu teknikler sağlanmış olduğu anlaşılmaktadır. Bu koda dair katılımcı öğrenci görüşleri şunlardır:

- *“Ders akıcıydı motivasyonum böyle gelişti” (K-9)*
- *“Öğretmenim iyi olduğu için motive oldum” (K-11)*
- *“Hocamızın ses tonunu yükseltmesi motivasyonumu ve odaklanmamı sağlıyordu” (K-17)*
- *“Öğretmenin anlatım tarzı motive ediyordu” (K-27)*

Aynı derse giren iki farklı öğretmenin öğrenci gruplarındaki derse yönelik motivasyon farklı olabilmektedir. Öğrencilerin derse yönelik motivasyonunda öğretmenlerin tutum ve davranışları her zaman etkili olmaktadır. Özellikle ortaokul seviyesindeki öğrencilerin öğretmenlerinden etkilenmeleri daha kolay olduğundan derse yönelik ilgilerinin de bu bağlamda değiştiği görülmektedir. Uzaktan eğitimde öğretmenlerin bu rolü üstlenmeleri geleneksel eğitime göre çok daha zor olmaktadır. Dolayısıyla bu kodun motivasyon söz konusu olduğunda sevme ve başarı koduna göre daha az tekrar etmesi bu şekilde yorumlanabilir. Öğretmenlerin uzaktan eğitimde de rol model olma üzerinden derse yönelik motivasyonlarını diri tutmaları için uzaktan eğitimin teknoloji yönünü de hakim olmalıdırlar. Örneğin bu araştırma katılımcı öğrenciler öğretmenlerinin oynatmış olduğu eğitsel oyunlardan memnun olmuştur. Bu durum öğrenci motivasyonu açısından da son derece önemlidir. Yeni teknolojik teknik ve yöntemler öğrencilerin öğretmenden etkilenmesine neden olarak derse yönelik ilgilerini taze tutabilmektedir.

4.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın buraya kadar olan bölümün katılımcı öğrencilerin daha çok eleştirel yönleri aktarılmıştır. Çalışmanın bu boyutunda ise olumlu yönleri analiz edilmektedir. Uzaktan eğitimin araştırmada öne çıkan olumlu tarafları zaman ve teknik kodu üzerinden ifade edilmektedir. Zaman kodu üzerinden anlatılmak istenen

şey uzaktan eğitimdeki zaman tasarrufudur. Nitekim uzaktan eğitimin literatürü incelendiğinde en temel avantajlarından birisini zaman tasarrufu oluşturmaktadır. Hem öğretmenler hem de öğrenciler eş zamanlı uzaktan eğitim tekniğini uyguladıkları da zaman en önemli olumlu özelliklerinden birisi olarak öne çıkmaktadır.

Araştırmanın bu boyutundaki diğer kodu ise teknik kodu oluşturmaktadır. Teknik kodunun olumlu bir özellik olarak öne çıkmasında uzaktan eğitimin sağladığı görselleştirme, videolar ve sunumlar etkili olmaktadır. Dolayısıyla teknik koduyla uzaktan eğitimin sağladığı eğitim teknikleri ve metotları ifade edilmektedir.

Tablo 5

Öğrencilerin Uzaktan Eğitimin Olumlu Yönüne Dair Görüşleri

Tema	Kategori	Kod	f
Esneklik	Olumlu	Zaman	12
		Teknik	17

Tablo-5 incelendiğinde katılımcı görüşlerinin zaman ve teknik kodunda sıklıkla görülmektedir. Aşağıda zaman koduna dair katılımcı görüşlerinden örnekler verilmektedir.

- *“Gidiş-geliş süresinin elimizde kalması” (K-1)*
- *“Uzaktan eğitimin görsel olması derslere daha çok katkı vermektedir” (K-5)*
- *“Oturduğumuz yerden hızlı bir şekilde ders oyunları oynamak yüz yüze eğitime göre daha iyiydi” (K-6)*
- *“Dersler daha geç başladığından iyi uyuyup dinç kalkıyordum” (K-12)*
- *“Oturduğumuz yerden öğrenmek daha iyiydi” (K-14)*

Literatür incelendiğinde de zaman ilkesi uzaktan eğitimin en temel özelliklerinden birisi olarak öne çıkmaktadır. Uzaktan eğitimde öğrencilerin evden derse katılması serviste geçen zaman süresini ortadan kaldırdığı gibi öğrencilerin uykusunu da alması sağlanmaktadır. Aslında aynı durum öğretmenler için de geçerlidir. Diğer

yandan uzaktan eğitimde esneklik de söz konusudur. Örneğin öğretmen dersi istediği saate koyabildiği gibi telafi dersleri de yapabilmektedir. Yapması gereken tek şey uygulama üzerinden bir link hazırlayıp katılımcılara göndermektir.

Bu araştırmada da katılımcı öğrencilerin bu özellikleri vurguladığı görülmektedir. Özellikle eğitimin ev ortamından yapılması okula gitme zamanının öğrencilere kalması ve uykunun alınması öne çıkmaktadır. Söz konusu ortaokul öğrencileri olduğundan uykunun alınması daha fazla önemsenebilmektedir. Nitekim çocuklar gerek tam gün eğitimde gerekse de sabahçı olduklarında erkenden uyanıp okula gitmek durumunda kalmaktadır.

Araştırmanın bu boyutunda öne çıkan diğer kodu ise teknik oluşturmaktadır. Teknik koduna dair katılımcı görüş örnekleri şunlardır:

- *“Sunumun ekrana yansıtılabilmesi. Çünkü bizim okulumuzda akıllı tahta yok” (K-8)*
- *“Sunumlara, videolara ve dersle ilgili oyunlara ulaşmamız yüz yüze eğitime göre daha kolaydı” (K-11)*
- *“Video çeşitli teknikler öğrenmemi pekiştirdi” (K-16)*
- *“Sınıfta izleyemediğimiz video ve sunumları uzaktan eğitimde yapabildik” (K-17)*
- *“Slayttan takip ettiğim için yazı yazma kaybımız olmadı” (K-18)*
- *“İstediğimiz bilgiye kolay ulaşmak” (K-26)*
- *“Bol bol görsellerin kullanılması daha iyiydi” (K-2)*

Teknik kodunun bu araştırma özelinde daha detaylı değerlendirilmesi gerekmektedir. Öncelikle uzaktan eğitim uygulamalarında teknoloji en önemli avantajlardan birisidir. Bu bağlamda farklı uygulamalar olmakla birlikte gerek EBA’da gerekse de Zoom uygulamasında eğitime yönelik birçok teknik detay da öne çıkmaktadır.

Uzaktan eğitim uygulamalarında görselleştirme, sunum ve videolarla öğrencilerin öğrenmesi pekiştirilmektedir. Söz konusu Sosyal Bilgiler olduğunda tekniklerin kullanılması çok daha önemli bir hale gelmektedir. Nitekim Sosyal Bilgiler bir yandan coğrafya bir yandan tarih derslerini içermektedir. Dolayısıyla her iki disiplinde de harita kullanımı önemlidir. Haritaların ise uzaktan eğitim materyalleri üzerinden öğrencilere öğretilmesi çok daha kolay olmaktadır. Ayrıca haritalar bütüncül bir eğitimin yapılmasını da sağlamaktadır.

Diğer yandan bu araştırmada vurgulanması gereken bir başka detay daha bulunmaktadır. Bu detayların başında akıllı tahta kullanımı gelmektedir. Günümüzde birçok okulda akıllı tahta bulunmaktadır. Dolayısıyla aslında uzaktan eğitimde öne çıkarılan eğitim teknolojileri akıllı tahtada da bulunmaktadır. Bu durum uzaktan eğitimin bu avantajını ortadan kaldırmaktadır. Ancak bu durum herkes için aynı şekilde söz konusu değildir. Çünkü akıllı tahta uygulaması her okulda bulunmamaktadır. Bu araştırma özelindeki araştırma verileri irdelendiğinde uzaktan eğitimin teknik tarafındaki önemi vurgulayan öğrencilerin daha çok kırsal kesimdeki okulun öğrencileri olduğu görülmektedir. Diğer öğrenciler ise uzaktan eğitimin zaman avantajını öne çıkarmıştır.

4.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın bu boyutunda uzaktan eğitimin sadece olumlu yönleri değil olumsuz yönleri de irdelenmiştir.

Tablo 6

Öğrencilerin Uzaktan Eğitimin Olumsuz Yönüne Dair Görüşleri

Tema	Kategori	Kod	f
Teknoloji	Olumsuz	Etkileşim	12
		Teknik	17

Tablo-6 incelendiğinde uzaktan eğitimin olumsuz kategorisinin etkileşim ve teknik kodları üzerinden incelendiği görülmektedir. Teknik olumlu kategorinin kodlarından

birisini oluştururken bu kategoride de yer almaktadır. Bu durum teknolojinin olumlu ve olumsuz özellikleri aynı anda ihtiva ettiğini göstermektedir. Bu bağlamda etkileşim kodu üzerinden öğretmennin öğrencilerle ilişkisinin sınırlı olması ifade edilirken teknik kodu üzerinden ise internet bağlantı sorunları ve sağlık sorunları ifade edilmektedir.

Teknoloji insanların bireysel ve sosyal hayatında olduğu gibi eğitim hayatında da hem olumlu hem de olumsuz yönleri bulunmaktadır. Bir yandan birçok sorunu çözerken diğer yandan da bazı etik ve sağlık sorunlarını özellikle eğitim bağlamında öne çıkarmaktadır. Diğer kod olan etkileşim için de aynı şey geçerlidir. Uzaktan eğitimde öğretmenler ne kadar iyi niyetli bir şekilde öğrencilerle ilgilenmeye çalışsalar da yüz yüze eğitimdeki gibi etkileşim kuramamaktadırlar.

Araştırmanın bu boyutundaki etkileşim koduna dair katılımcı görüş örnekleri şöyledir:

- *“Hocayla etkileşim yüz yüzedeki gibi olmuyor” (K-1)*
- *“Uzaktan eğitimde öğretmenimiz jest ve mimiklerini yüz yüzedeki gibi kullanamıyordu” (K-6)*
- *“Etkileşim açısından kötüydü” (K-17)*
- *“Yüz yüze daha iyi öğreniyordum” (K-19)*
- *“Yüz yüze eğitimde hocamız daha iyi anlatıyordu” (K-25)*

Etkileşimi uzaktan eğitimin olumsuz tarafı olarak gösteren öğrencilerin temel dinamiğinin başında öğretmen gelmektedir. Örneğin etkileşim söz konusu olduğunda öğrenciler kendi arkadaşlarına ya da sosyal ortamlarını da gündeme getirebilecekken öğretmen üzerinden ilerledikleri gözlemlenmektedir. Etkileşim öğretmenin ses seviyesini, jestlerini, mimiklerini kullanmasını da içermektedir. Öğretmenler zaman zaman seslerindeki vurgularını değiştirerek konunun önemini de belirtebilmekte ya da öğrencileri uyarabilmektedir.

Araştırmanın bu boyutunda öne çıkan diğer kodu ise teknik boyutu oluşturmaktadır. Teknik boyutuna dair katılımcı öğrenci görüşlerine şu örnekler verilebilir:

- *“Uzaktan eğitimde ekrana çok fazla bakmamız” (K-5)*
- *“Bağlantı sorunu” (K-7)*
- *“Ses sorunları dersin aksamasına neden oluyor” (K-8)*
- *“Bağlantı sorunları anlaşılmayı zorlaştırıyordu” (K-9)*
- *“Bağlantı sorunları oluyordu” (K-11)*
- *“Ekranı bakmaktan dolayı gözlerim yoruldu” (K-12)*
- *“Bağlantı sorunu” (K-14)*
- *“Bağlantı sorunundan dolayı bazen biz bazen de öğretmen sisteme giremiyorduk” (K-22)*

Burada da belirtildiği üzere uzaktan eğitimin en önemli olumsuz boyutunun internete bağlı olarak ortaya çıkan bağlantı problemleri olduğu görülmektedir. Bağlantı problemleri katılımcıları sistemden attığı gibi zaman zaman da ses kalitesini ya da görüntü kalitesinin oldukça düşürmektedir. Nitekim bu durum literatürde de vurgulanmaktadır.

Bu araştırmada öne çıkan diğer olumsuzluğu ise sağlık tekniğinin sağlık kodu oluşturmaktadır. Öğrencilerle birlikte öğretmenler de uzaktan eğitim boyunca uzun süre ekrana bakmak zorunda kalmaktadır. Bu durum insanlarda göz yorgunluğu yapmakla birlikte zihinsel yorgunluk da yaratmaktadır. Yurdakul ve Susar da (2021) paralel sorunlar tespit etmişlerdir. Buna ek, göz sağlığına yönelik sorunlar, uzaktan bağlanma problemleri ve teorik ders işlemenin güçlüklerine vurgu yapılmıştır. Araştırmanın bu bölümünde verilerin analizi farklı kategoriler, kodlar ve temalar ekseninde doğrudan alıntılar verilerek incelenmiştir. Önümüzdeki bölümde ise sonuç, tartışma ve önerilere yer verilecektir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç ve Tartışma

Araştırmada ortaokul öğrencilerinin uzaktan eğitim sürecinde Sosyal Bilgiler dersine yönelik görüşleri irdelenmiştir. Bu bağlamda nitel olarak geliştirilmiş form öğrencilere doldurtulmuş ve veriler analiz edilmiştir. Çalışmanın bu bölümünde elde edilen nitel bulgular bu kapsamda yapılmış diğer araştırma bulgularıyla karşılaştırılmaktadır.

Araştırmanın ilk alt problemi kapsamında öğrencilerin uzaktan eğitimin teknik yapısına dair görüşleri irdelenmiştir. Bu boyutta tespit edilen üç temel kod bulunmaktadır; yarışma, video-slayt, bağlantı. Bu üç kod avantaj kategorisi ve teknik teması altında irdelenmiştir. Katılımcı öğrenciler uzaktan eğitimin sağlamış olduğu materyaller üzerinde dersin çok daha verimli ve eğlenceli geçtiğini ifade etmişlerdir. Ancak diğer yandan katılımcıların uzaktan eğitimin internet kaynaklı sorunlarını dile getirmişlerdir. Bu bağlamda öne çıkan en temel sorunu bağlantı oluşturmaktadır. Bağlantı uzaktan eğitimin en önemli dezavantajı olarak literatürde de belirtilmektedir (Özdoğan ve Berkant, 2020). Bu sonucu destekleyen başka bir çalışmada ise Akça (2020) uzaktan eğitimin başlangıcında öğrencilerin birçoğunun internet veya bilgisayar sorunları yaşadığını, öğrencilerin uzaktan eğitim konusunda bilgilendirilmediğini ve çok fazla bilgisayar başında oturmaktan sağlık sorunları yaşadıklarını belirlemiştir. Kızık (2021) ise çalışmasında uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerin imkanlarının ve internet altyapısının yetersiz olduğunu tespit etmiştir. Bu problem internetin kalitesinin artırılması ile yer yer çözülmeye çalışılsa da elektriğe bağlı olduğundan uzaktan eğitimin en temel sorunu teşkil etmektedir. Nitekim sorun sadece bağlantı üzerinden değil aynı zamanda elektrik kesintisi üzerinden de düşünülebilir. Dolayısıyla elektriğe bağlı olması uzaktan eğitimin en

temel handikaplardan birisidir. Literatür incelendiğinde uzaktan eğitimin sağlamış olduğu en önemli fırsatlardan birisinin eğitimde fırsat eşitliği yaratmış olması düşünülse de yine de maddi değişkenler eşitliğin tam olarak sağlanamamasına neden olmaktadır. Örneğin ülkemizde bir süredir geçilen akıllı tahta uygulamasının da tüm okullarda olmadığı görülmektedir. Bu durum da fırsat eşitliğinin tam olarak sağlanamadığını göstermektedir. Nitekim bu araştırmadaki bazı katılımcılar - özellikle köy okulundaki katılımcılar- uzaktan eğitimin teknik boyutunu akıllı tahta olmadığından dolayı öne çıkarmıştır. Diğer yandan uzaktan eğitimin en temel araçlarının internet, tablet, telefon ve bilgisayar olduğu görülmektedir. Bu araçlar olduğu sürece herhangi bir katılımcı isterse dünyanın herhangi bir yerinden eğitime ve seminere katılabilmektedir. Bu durum fırsat eşitliğinin sağlanabilmesi açısından son derece önemlidir. Ancak bu eşitlik ilgili araçların temin edilmesiyle sağlanabilmektedir. Bu araştırma özelinde öğrencilerin araçlar yönünden bir sorunlarının olmadığı görülse de bu durum tüm öğrenciler için geçerli değildir.

Öte yandan uzaktan eğitimin tarihte ilk örneklerinin ortaçağa kadar dayandığı ve eğitim-öğretim amaçlı düşünürler arası mektupla etkileşim sağlandığı bilinmektedir. İçerisinde bulunduğumuz yüzyılda tabii ki uzaktan eğitimde mektupla eğitimin yerini teknoloji almış ve bu noktada teknoloji önemini arttırmıştır. Fakat bununla birlikte Covid-19 pandemisi döneminde gerçekleşen uzaktan eğitimde bazı üniversitelerde, lise ve hatta ortaokul bünyesinde öğretmenler tarafından öğrencilere ders notları gönderilmiştir. Bu durum teknoloji bakımından ortaya çıkan fırsat eşitsizliğini gidermekte kullanılmaya çalışılmıştır. Bu araç-gereç sorunun çözülmesi adına hem kamu hem de sivil toplum kuruluşlarının desteği son derece önemlidir.

Araştırmanın ikinci alt problemi kapsamında öğrencilerin uzaktan eğitimin Sosyal Bilgiler dersine dair görüşleri incelenmiş ve bu boyut altındaki temayı geleneksel kategoriyi ise yüz yüze kategorisi oluşturmuştur. Yüz yüze kategorisinin altındaki iki temel kod ise sınıf ve odaklanma kodudur. Katılımcı öğrenciler Sosyal Bilgiler dersinin uzaktan yapılmasında odaklanma problemleri yaşadıklarını ifade etmekle birlikte yüz yüz sınıf ortamından daha memnun oldukları da ortaya çıkmıştır. Bu sonuç literatür bulgularıyla da desteklenmektedir. Bu sonucu destekler nitelikteki bir çalışmada Akgül ve Oran (2021) öğrenciler açısından yüz yüze eğitimin uzaktan eğitime kıyasla daha çok faydalı olduğunu tespit etmiştir. Aynı şekilde Sosyal

Bilgiler öğretmen adaylarının Sosyal Bilgiler dersinin uzaktan eğitim yoluyla verilmesine yönelik görüşlerini incelediği çalışmada Bulut (2020) öğretmenlerin uzaktan eğitimi yüz yüze eğitimin alternatif olarak görmediklerini belirlemiştir. Sığın (2020) tarafından yürütülen başka bir çalışmada da öğrencilerin uzaktan eğitim yerine yüz yüze eğitimi tercih ettikleri görülmüştür. Sosyal bilgiler dersi kısmen teorik bir ders olsa da görsel öğeler de öne çıkmaktadır. Çünkü hem tarih hem de coğrafya konularında sıklıkla harita kullanılmaktadır. Dolayısıyla uzaktan eğitimin sağlamış olduğu görsel materyaller ve video teknikleri Sosyal Bilgiler dersinin daha eğlenceli geçmesini sağlamıştır. Özellikle bu araştırma özelinde katılımcı öğrencilerin ifade ettiği eğitici oyunlar öğrencilerin ilgisini çekmiştir. Bu durum uzaktan eğitimin sağladığı tekniklerden birisi olmakla birlikte öğretmenlerin kendi uygulamalarına göre de farklılıklar arz edebilmektedir.

Araştırmanın üçüncü alt problemi kapsamında ortaya çıkan diğer boyut ise öğrencilerin uzaktan eğitimin motivasyonuna dair görüşleridir. Bu görüşler motivasyon teması, öğrenci-öğretmen ve başarı, sevme ve öğretmen kodlarında şekillenmektedir. Motivasyonun sağlanması sadece uzaktan eğitimde değil geleneksel eğitimde de önemlidir. Ancak uzaktan eğitimde öğrenci-öğretmen etkileşimi oldukça zor olduğundan öğrencilerin derse yönelik motive edilmesi de zorlaşmaktadır. Bu doğrultuda öğrencilerin bir kısmının derse ait konuları sevdiğinden bir kısmının ise öğretmenlerinden dolayı motive oldukları görülmektedir. Ancak bu kategoride öğrencilerin motivasyonunu sağlayan temel dinamik başarı olmuştur. Bu sonucu destekleyen bir çalışmada Yeşilyurt (2021) Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersinin uzaktan eğitim yoluyla verilmesine yönelik görüşlerini incelediği çalışmada öğrencilerin derslere katılma konusunda isteksiz davrandıkları tespit etmiştir. Benzer şekilde Akgül ve Oran (2021) da öğretmenlerin, öğrencilerin ve velilerin pandemi sürecinde Sosyal Bilgiler dersinin uzaktan eğitim yoluyla verilmesine ilişkin görüşlerini inceledikleri çalışmalarında öğrencilerin pandemi döneminde uzaktan eğitime ilişkin motivasyonunun düşük düzeyde olduğunu belirlemiştir. Başarının öğrencilerin motive olmasını sağlaması sınavlar açısından son derece önemlidir. Öğretmenlerin öğrencileri uzaktan eğitim üzerinden motive etmesi zor olsa da imkânsız da değildir. Bu bağlamda öğretmenlerin çok daha

aktif olması gerekmektedir. Öğretmenlerin uzaktan eğitime dair gelişme ve uygulamaları da yakından takip etmesi gerekmektedir.

Araştırmanın dördüncü alt problemi kapsamında öğrencilerin uzaktan eğitimin olumlu yönüne dair görüşleri ve öğrencilerin uzaktan eğitimin olumsuz yönüne dair görüşleri incelenmiştir. Bu boyut bağlamında teknik kodu hem olumsuz hem de olumlu olarak tekrar etmiştir. Teknik, uzaktan eğitime yeni öğretim metotları katmış olduğundan olumlu özellikler barındırmaktadır. Öğrencilere akademik oyunlar oynatılabildiği gibi görseller, slaytlar ya da videolar üzerinden de eğitim pekiştirilebilmektedir. Diğer önemli olumlu özelliğini zamanın esnek kullanılması oluşturmaktadır. Çünkü öğrenciler ve öğretmenler için esneklik sağlandığı gibi yol zamanı da eğitimin paydaşlarına kalmaktadır (Çetin, Yılmaz ve İlhan, 2021). Öğrencilerin sistemdeki devamlılığı uzaktan eğitimin birincil handikaplarından. Bunun başat nedeni ders içeriği planlamasında öğretim elemanının ihmalkarlığı olarak tespit edilmiştir (Demir, 2015). Uygulama yapılan okullardaki öğrencilerin derse katılımlarının etkin olduğu görülmektedir. Uzaktan eğitimin olumsuz taraflarında da teknik kodu yine öne çıkmaktadır. Bu bağlamda teknik özellikle sağlık açısından önemsenmektedir. Gerek öğrenciler gerekse de öğretmenler uzun süre bilgisayar ya da telefon ve tablet gibi araçların ekranlarına baktığından göz yorgunluğu yaşayabilmektedirler. Diğer bir olumsuz durum ise öğretmen öğrenci etkileşiminin sınırlı olmasıdır.

5.2. Öneriler

1. Araştırma sonucunda öğrencilerin uzaktan eğitim sürecinde internet ve teknik cihaz eksikliğinden kaynaklı sorunlarla karşılaştıkları bulgusundan hareketle eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması için yurt genelinde sivil toplum örgütleri öncülüğünde yardım kampanyaları düzenlenebilir.

2. Okullar bünyesinde okul aile birliği öncülüğünde esnaflar ve yerel yönetimler ile yapılacak görüşmeler neticesinde ihtiyaç sahibi öğrenciler için uzaktan eğitim araçlarının temin edilmesi sağlanabilir.

3. Öğrencilerin iletişim altyapısından kaynaklı olarak yaşadıkları sorunların giderilmesi adına teknolojik altyapının amaçlı GSM operatörleri ve sabit internet

sağlayıcıları ile milli eğitim il müdürlükleri düzeyinde iletişim altyapısında kaynaklı sorunların çözülmesi adına görüşmeler yapılabilir.

4. Öğrenciler derslerde teknolojik araçları, eğlenceli etkinliklerde kullanarak, bu araçlara aşına hale gelmeleri sağlanabilir.

5. Öğrencilerin uzaktan eğitime motive olma konusunda sorunlarla karşılaştıkları bulgusundan hareketle uzaktan eğitimde odaklanma ve motive olma problemlerini engellemek adına derslerin sayısı azaltılabilir ya da ders süresi kısaltılabilir.

6. Uzaktan eğitimde öğrencinin çevrimiçi derslerde öğretmeniyle bireysel iletişim kurma, sorular sorma imkanı sınırlı olduğu bulgusundan hareketle uzaktan eğitim planlamasında öğretmenin öğrenciye uzaktan da olsa bireysel ulaşabileceği, birbir rehberlik imkanını sağlayacak bir çalışma gerçekleştirilebilir.

7. Çalışmada uzaktan eğitimin olumlu yönüne dair görüşlerde; zaman kavramından tasarrufun önemiyle ilgili olarak yüz yüze eğitimde ders başlama saatinin çok erken olmaması sağlanabilir ve okula gidiş geliş vaktinden tasarruf sağlanabilmesi adına öğrencilerin evlerine en yakın okullara kayıt olmaya teşviki sağlanabilir.

8. Uzaktan eğitimde kalıcılığın ve ilginin artırılmasının önemli olduğu bulgusuyla ve örneklem öğrencilerin memnuniyetiyle ilgili olarak çevrimiçi derslerde oyun yönteminin kullanılması sağlanabilir. Bu konuda öğretmenler mesleki eğitimle desteklenebilir ve teşvik edilebilir.

9. Uzaktan eğitimin eksiklikleri olsa da etkili olarak kullanılabilmesi ancak uzaktan eğitimin öğrenciler için geleneksel eğitimin yerini tutmadığı bulgusundan hareketle uzaktan eğitim yüz yüze eğitime alternatif bir eğitim haline getirilmesi adına geniş kapsamlı politikalar geliştirilmesi önerilmektedir. Bu doğrultuda özellikle tarih ve coğrafya derslerinde üç boyutlu anlatımı destekleyecek teknolojiler kullanılabilir.

10. Ayrıca ölçme ve değerlendirme adına bilgi yarışması formatında uygulamalar ile dersler daha eğlenceli hale getirilebilir.

KAYNAKÇA

- Akça, M. (2020). Social sciences teachers' views about distance education during the Covid-19 pandemic process. *Social Scientific Centered Issues* 2, 2, 81-88.
- Akdağ, H. (2012). Sosyal bilgiler öğretiminde yeni yaklaşımlar-1. Refik Turan (Ed.). *Sosyal Bilgilerin Tanımı, Amacı, Önemi ve Türkiye'deki Yeri İçinde*. (1. Baskı, s. 2- 21). Ankara: Pegem Akademi.
- Akgül G. (2021). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin, ortaokul öğrencilerinin ve öğrenci velilerinin pandemi sürecindeki uzaktan eğitime ilişkin görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi. Uşak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Akgül, G. ve Oran, M. (2021). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin, ortaokul öğrencilerinin ve öğrenci velilerinin pandemi sürecindeki uzaktan eğitime ilişkin görüşleri. *Eğitimde Yeni Yaklaşımlar Dergisi* 3.2 (2021): 15-37.
- Aktaş, Meral C. (2015). *Nitel veri toplama araçları (içinde) kuramdan uygulamaya eğitimi bilimsel araştırma yöntemleri*. Mustafa Metin. (Edt.). (2. Baskı). (337-375). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Akpınar, M. ve Kaymakçı, S. (2012). Ülkemizde sosyal bilgiler öğretiminin genel amaçlarına karşılaştırmalı bir bakış. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20 (2), 605-626.
- Altınpulluk H. (2019). Açık ve uzaktan öğrenmede öncü kuruluşlar ve stratejik işbirlikleri. *AUAd*, Cilt 5, Sayı 2, 63-86.
- Antalyalı, Ömer L. (2004). *Uzaktan eğitim algısı ve yöneylem araştırması dersinin uzaktan eğitim ile verilebilirliği*, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.

- Aydın, G. ve Balım, A. G. (2005). Yapılandırmacı yaklaşıma göre modellendirilmiş disiplinler arası uygulama: enerji konularının öğretimi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 38(2), 145-166.
- Aydoğan, Y., Metin Ş. Ve Mercan, Z. (2018). Üstün yetenekli okul öncesi dönem çocukların eğitimlerine yönelik kullanılan öğretim stratejileri. 4-6 Mayıs 2018. Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Gaziantep
- Bahçekapılı, E. (2015). "Uzaktan Eğitim Öğrencilerinin Akademik Başarılarının Bireysel Özellikler İle Yordanması", Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalı. (Yayımlanmamış doktora tezi), Erzurum
- Bulut, İ. (2020). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler öğretiminin uzaktan eğitim yolu ile yapılmasına ilişkin görüşlerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Creswell, John W. (2003). *Research design: qualitative, quantitative and mixed methods approaches*. California: Sage Publications..
- Çakmak, Z. And Turan K. (2021). "The views of social studies teachers on distance education." *review of international geographical education online* 11, 3.
- Çalıklan Ö. (2019). *2017-2018 Yeni sosyal bilgiler öğretim programında yer alan 5. sınıf sosyal bilgiler dersi kazanımlarının öğretmen görüşlerine göre gerçekleştirilme düzeyinin belirlenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Tokat.
- Çelikkaya, T. ve Ünal, Ç. (2009). Yapılandırmacı yaklaşımın sosyal bilgiler öğretiminde başarı, tutum ve kalıcılığa etkisi (5. sınıf örneği). *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(2), 197-212.
- Çetin, M. Yılmaz, Sevim. H. ve İlhan, Ekrem L. (2021). Koronavirüs (covid-19) pandemisi sürecinde uzaktan eğitim; beden eğitimi ve spor öğretmenleri

perspektifinden. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 4(1), 136-161.

Çoban S. (2013). *Uzaktan ve teknoloji destekli eğitimin gelişim*, Türkiye’de İnternet Konferansı Bildiri Kitabı, İstanbul.

Daşcıoğlu K, ve Şimşek S. (2014). Sosyal Bilgiler Eğitiminin Müfredatı. S. İnan, (Editör). *Öğretmen ve öğretmen adayları için sosyal bilgiler eğitimine giriş kavramlar, yaklaşımlar, etkinlikler İçinde*. (23-35). Ankara: Anı Yayıncılık.

Demir, E. (2015). Açık ve uzaktan öğrenmenin katılım ve devamlılık stratejilerinde akademik takvim. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 1(4), 36-58.

Deveci, H. (2015). Value education through distance learning: opinions of students who already completed value education. *Turkish Online Journal of Distance Education* 16.1 (2015): 112-126.

Dönmez, C. (2003). Sosyal bilimler ve sosyal bilgiler. C. Şahin, (Edt). *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu Sosyal Bilgiler İçinde*. (31-41). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayınları.

Düzgün, S. ve Sulak, S. (2020). Öğretmen adaylarının covid-19 pandemisi sürecinde uzaktan eğitim uygulamalarına ilişkin görüşleri. *Milli Eğitim Dergisi*, Salgın Sürecinde Türkiye’de ve Dünyada Eğitim, 2020; 619-633.

Elçi, İ. ve Tünkler, V. (2022). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin COVID-19 döneminde gerçekleştirilen acil uzaktan eğitim sürecine ilişkin deneyimleri ve yeninormale dair öngörüler. *Yaşadıkça Eğitim*, 36(2), 307-324.

Elitaş, T. (2017). *Uzaktan eğitim lisans sürecinde yeni iletişim teknolojileri: Atatürk Üniversitesi uzaktan eğitim merkezi*, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Radyo Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı, İstanbul.

- Erol, M. ve Erol, A. (2020). Koronavirüs pandemisi sürecinde ebeveynleri gözünden ilkokul öğrencileri. *Milli Eğitim Dergisi*, Salgın Sürecinde Türkiye'de ve Dünyada Eğitim, 2020; 529-551.
- Eti, İ. ve Karaduman, B. (2020). COVID-19 pandemisi sürecinin öğretmen adaylarının mesleki yeterlikleri açısından incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, Salgın Sürecinde Türkiye'de ve Dünyada Eğitim, 2020; 635-656.
- İnan, S. (2014). Sosyal bilgiler eğitimi: nedir, ne zaman ve neden? S. İnan, (Editör). *Öğretmen ve Öğretmen Adayları İçin Sosyal Bilgiler Eğitimine Giriş Kavramlar, Yaklaşımlar, Etkinlikler İçinde*. (1-21). Ankara: Anı Yayıncılık.
- İşman, A. (2011). *Uzaktan eğitim*, Ankara: Pegem Akademi.
- Kaya, Z. (2002). *Uzaktan eğitim*. Ankara: Pegama Yayınları.
- Kırık Ali M. (2014). Uzaktan eğitimin tarihsel gelişimi ve Türkiye'deki durumu, *Marmara İletişim Dergisi*, (21), 2014, 73-94.
- Kızık, Mehmet M. (2021). "Opinions of social studies teachers about distance education." *Anadolu Türk Eğitim Dergisi*, 3.5, 42-55.
- Koçoğlu, E., Ulu Kalın, Ö., Tekdal, D. ve Yiğen, V. (2020). Covid-19 pandemi sürecinde Türkiye'deki eğitime bakış, *International Social Sciences Studies Journal*, 6(65), 2956-2966. doi: 10.26449/sss.2448
- Kurnaz, E. ve Serçemeli, M. (2020). COVID-19 pandemi döneminde akademisyenlerin uzaktan eğitim ve uzaktan muhasebe eğitimine yönelik bakış açıları üzerine bir araştırma, *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi*, 2020; 40-53.
- MEB, (2022). FATİH projesinin kapsamı, <http://fatihprojesi.meb.gov.tr/about.html> adresinden 03.05.2020 tarihinde erişilmiştir.
- MEB. *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. sınıflar)*. (2018). <http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201812103847686->

SOSYAL%20B%20C4%B0LG%20C4%B0LER%20C3%96%20C4%9ERET%20C4%B0M%20PROGRAMI%20.pdf Erişim 23.4.2022.

Osmanoğlu, Ahmed E. (2020). Social studies teachers' views on televisional distance education. *Journal of current researches on educational studies* 10.1, 67-88.

Özdoğan, Ahmet Ç. ve Berkant, Hasan G. (2020). Covid-19 pandemi dönemindeki uzaktan eğitime ilişkin paydaş görüşlerinin incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, Salgın Sürecinde Türkiye'de ve Dünyada Eğitim, 13-43.

Öztürk, C. (2009). Sosyal bilgiler: toplumsal yaşama disiplinlerarası bir bakış. C. Öztürk (Editör). *Sosyal Bilgiler Öğretimi: Demokratik Vatandaşlık Eğitimi İçinde*. (s. 1-31). Ankara: Pegem Akademi.

Palaza, T. (2022). Investigating distance education experiences of social studies teachers during the covid-19 pandemic period: a phenomenological analysis. *International Journal of Curriculum and Instruction* 14.1 (2022): 543-565.

Samur, Y. Akgün, E. ve Duman, B. (2011). Distance Education in Turkey: Past - Present – Future. Uluslararası Yükseköğretim Kongresi: Yeni Yönelimler ve Sorunlar (UYK-2011). 27-29 Mayıs 2011, İstanbul; 2. Cilt / Bölüm XI / Sayfa 1325-1330

Seyhan, A. (2021). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının covid-19 salgını sürecinde uzaktan eğitim deneyimleri ve görüşleri. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi (AUAd)*, 7(3), 65-93.

Sığın, S. (2020). *Atatürk ilkeleri ve inkılap tarihi dersinin uzaktan eğitim yoluyla verilmesi konusunda öğrenciler ve öğretim elemanları ne düşünüyor? tek durumlu bir örnek olay çalışması*. Yüksek Lisans Tezi Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Sönmez, V. (1999). *Sosyal bilgiler öğretimi ve öğretmen kılavuzu*. İstanbul: MEB Basımevi.

- Tay, B. (2005). Sosyal bilgiler ders kitaplarında öğrenme stratejileri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6 (1), 209-225.
- Tay, B. (2010). Sosyal bilgiler öğretiminin dünü, bugünü ve yarını. (Ed. Turan, R. ve Ulusoy, K.) içinde *Sosyal Bilgilerin Temelleri*. Ankara: Maya Akademi.
- Tezci, E., ve Köksalan, B. (2007). Yapılandırmacı eğitim ve öğretim yaklaşımları. *Fırat Üniversitesi Doğu Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 73-78.
- Tuncer, M. ve Taşpınar, M. (2008). Sanal ortamda eğitim ve öğretimin geleceği ve olası sorunlar. *Sosyal Bilimler Dergisi*, X, Sayı 1;125-144.
- Tural, A. (2015). Yapılandırmacı yaklaşımı benimseyen sosyal bilgiler dersi öğretim sürecine ilişkin öğrenci görüşleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 19(2), 29-40.
- Turanlı, D. (2005). A Basic web-based distance education model. Yüksek Lisans. İzmir: İzmir Institute of Technology
- Uşun, S. (2006). *Uzaktan eğitim*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Uyar, E. (2020). Covid-19 pandemisi sürecinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin uzaktan eğitime yönelik görüşleri. *Kapadokya Eğitim Dergisi*, 1(2).
- Ülkü, S. (2018). *İlkokullarda görev yapan öğretmenlerin uzaktan eğitime yönelik tutumları*, Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Bolu.
- Wangdi, N., Chogyel, N., ve Dema, Y. (2021). Evaluating the challenges in online learning during the COVID-19 pandemic in a middle secondary school. *International Journal of Didactical Studies*, 2(2), 101459.
- WHO (2021). Coronavirus disease (COVID-19). 22 Mart 2022 tarihinde <https://www.who.int/news-room/questions-and-answers/item/coronavirus-disease-covid-19> adresinden erişildi.

- Yang, Y. ve Cornelius, Linda F. (2004). *Students' perceptions towards the quality of online education: a qualitative approach*. association for educational communications and technology, Washington, DC.
- Yavuz, M., Kayalı, Bünyami B., Şener. ve Karaman, S. (2020). Salgın sürecinde türkiye'deki yükseköğretim kurumlarının acil uzaktan öğretim uygulamalarının incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, Salgın Sürecinde Türkiye'de ve Dünyada Eğitim, 129-154.
- Yeşilyurt, H. (2021). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi uzaktan eğitim sürecine yönelik görüşleri. *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi* 7.2: 378-399.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, E. ve Güner, B. (2020). Farklı öğrenim kademelerindeki öğrencilere verilen uzaktan eğitim hizmetinin veli görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, Salgın Sürecinde Türkiye'de ve Dünyada Eğitim, 477-503
- Yurdakal İ. H. ve Susar Kırmızı F. (2021). COVID- 19 salgını sürecinde gerçekleştirilen acil uzaktan eğitime ilişkin öğretmen adaylarının görüşleri. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi/ Journal of Higher Education and Science*, 11(2), 290-302.

EKLER

EK- Görüşme Formu

GÖRÜŞME FORMU

Değerli katılımcı;

Bu form **Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersi Kapsamında Uzaktan Eğitim Sürecine Yönelik Görüşlerini** incelemek üzere hazırlanmış soruları içermektedir. Çalışmanın başarılı ve sağlıklı yürütülebilmesi için verdiğiniz yanıtlar oldukça önem taşımaktadır. Sorulara verdiğiniz yanıtlar sadece bilimsel amaçlı çalışmalar için kullanılacaktır.

Çalışmaya katılımınız ve katkılarınız için teşekkür ederim.

Ali ÖZKAL

DEMOGRAFİK VERİLER

Yaş: **Cinsiyet:** Erkek ( ) Kadın ( )

Uzaktan Eğitimi Kaçınıcı Sınıfta Aldınız: 5( ) 6( ) 7( )

Okulunuz:

Özel Okul ( )

Merkez Devlet Okulu ( )

Köy/Kasaba Devlet Okulu ( )

Uzaktan eğitim sürecinde derslere katılmak için hangi araçları kullandınız?

Lütfen işaretleyiniz. Birden fazla yere işaret koyabilirsiniz.

Bilgisayar ( )

Tablet ( )

Telefon ( )

Diğer (.....) ( )

GÖRÜŞME SORULARI

1. Uzaktan eğitimin teknik altyapısına dair görüşleriniz nasıldır?
2. Uzaktan eğitimde Sosyal Bilgiler dersinin işlenişine yönelik görüşleriniz nasıldır?
3. Uzaktan eğitimde derse yönelik motivasyonunuza yönelik görüşleriniz nasıldır?
4. Uzaktan eğitimle yapılan Sosyal Bilgiler derslerinin, yüz yüze eğitime göre olumlu yönleri nelerdir?
5. Uzaktan eğitimin olumsuz yönlerine dair görüşleriniz nasıldır?

EK- Veli Onam Formu

Sayın Veli;

Çocuğunuzun katılacağı bu çalışma, “**ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN UZAKTAN EĞİTİM SÜRECİNDE SOSYAL BİLGİLER DERSİNE YONELİK GÖRÜŞLERİ**” adıyla, 15.04.2022-15.05.2022 tarihleri arasında yapılacak bir araştırma uygulamasıdır.

Araştırmanın Hedefi: Ortaokul Öğrencilerinin Uzaktan Eğitim Sürecinde Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Görüşlerini Ölçmektir.

Araştırma Uygulaması: Görüşme.

Araştırma T.C. Milli Eğitim Bakanlığı'nın ve okul yönetiminin de izni ile gerçekleştirilmektedir. Araştırma uygulamasına katılım tamamıyla gönüllülük esasına dayalı olmaktadır. Çocuğunuz çalışmaya katılıp katılmamakta özgürdür. Araştırma çocuğunuz için herhangi bir istenmeyen etki ya da risk taşımamaktadır. Çocuğunuzun katılımı tamamen sizin isteğinize bağlıdır, reddedebilir ya da herhangi bir aşamasında ayrılabilirsiniz. Araştırmaya katılmama veya araştırmadan ayrılma durumunda öğrencilerin akademik başarıları, okul ve öğretmenleriyle olan ilişkileri etkilemeyecektir.

Çalışmada öğrencilerden kimlik belirleyici hiçbir bilgi istenmemektedir. Cevaplar tamamıyla gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir.

Uygulamalar, genel olarak kişisel rahatsızlık verecek sorular ve durumlar içermemektedir. Ancak, katılım sırasında sorulardan ya da herhangi başka bir nedenden çocuğunuz kendisini rahatsız hissederse cevaplama işini yarıda bırakıp çıkmakta özgürdür. Bu durumda rahatsızlığın giderilmesi için gereken yardım sağlanacaktır. Çocuğunuz çalışmaya katıldıktan sonra istediği an vazgeçebilir. Böyle bir durumda veri toplama aracını uygulayan kişiye, çalışmayı tamamlamayacağını söylemesi yeterli olacaktır. Anket çalışmasına katılmamak ya da katıldıktan sonra vazgeçmek çocuğunuza hiçbir sorumluluk getirmeyecektir.

Onay vermeden önce sormak istediğiniz herhangi bir konu varsa sormaktan çekinmeyiniz. Çalışma bittikten sonra bizlere telefon veya e-posta ile ulaşarak soru sorabilir, sonuçlar hakkında bilgi isteyebilirsiniz. Saygılarımızla,

Araştırmacı : Ali ÖZKAL

İletişim bilgileri :

*Velisi bulunduğum ..... sınıfı ..... numaralı öğrencisi .....
.....'in yukarıda açıklanan araştırmaya katılmasına izin veriyorum.
(Lütfen formu imzladıktan sonra çocuğunuzla okula geri gönderiniz*).*

.....